

**MASARYKOVA
UNIVERZITA**

PRÁVNICKÁ FAKULTA

Mladí dospělí ve výkonu trestu odnětí svobody

Diplomová práce

LUCIE VITULOVÁ

Vedoucí práce: prof. JUDr. Věra Kalvodová, Dr.

Katedra trestního práva
obor Právo

Brno 2019

Bibliografický záznam

Autor:	Lucie Vitulová Právnická fakulta, Masarykova univerzita Katedra trestního práva
Název práce:	Mladí dospělí ve výkonu trestu odnětí svobody
Studijní program:	Magisterský
Studijní obor:	Právo
Vedoucí práce:	prof. JUDr. Věra Kalvodová, Dr.
Akademický rok:	2019
Počet stran:	111
Klíčová slova:	Trest, trest odnětí svobody, výkon trestu odnětí svobody, věznice, Vězeňská služba České republiky, program zacházení, mladí dospělí, specializovaný oddíl, Kuřim, výzkumné šetření.

Bibliografic record

Author: Lucie Vitulová
Faculty of Law, Masaryk University
Katedra trestního práva

Title of Thesis: The Young Adults in the Prison Sentence

Degree Programme: Master's degree study

Field of Study: Právo

Supervisor: prof. JUDr. Věra Kalvodová, Dr.

Academic Year: 2019

Number of Pages: 111

Keywords: Punishment, prison sentence, execution of imprisonment, prison, the Prison Service of the Czech Republic, treatment program, young offenders, specialized separation, Kuřim, questionnaire survey.

Abstrakt

Diplomová práce se zabývá problematikou výkonu trestu odnětí svobody v České republice, kdy je část práce zaměřená na výkon trestu mladých dospělých ve Věznici Kuřim. Práce se skládá z teoretické a praktické části. Teoretická část se zabývá nejdůležitějšími pojmy, trestáním v historickém kontextu, výkonem nepodmíněného trestu odnětí svobody a charakteristikou Věznice Kuřim, se zaměřením na její specializovaný oddíl mladých dospělých. Praktická část je zpracována na základě výzkumného šetření, jehož cílem je zjištění, jaké trestné činnosti se mladí pachatelé dopouštějí nejčastěji a její možné příčiny, jak vnímají specializovaný oddíl sami odsouzení a vymezení role rodiny v procesu resocializace odsouzených.

Abstract

This thesis deals with the issue of imprisonment in the Czech Republic, while a part of the work is focused namely on sentence of young adults in Kuřim Prison. The thesis consists of a theoretical and a practical part. The theoretical part is focused on the most important terms, punishment in its historical context, the execution of custodial prison sentence and the characteristic of Kuřim Prison with emphasis on its specialized unit for young adults. The practical part is based on a research survey. The aim of this survey was to determine the most common criminal activities of those young offenders and their possible causes, how the offenders themselves perceive the specialized unit and the role of the family in the in the process of social rehabilitation of convicted offenders.

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma **Mladí dospělí ve výkonu trestu odnětí svobody** zpracovala sama. Veškeré prameny a zdroje informací, které jsem použila k sepsání této práce, byly citovány v poznámkách pod čarou a jsou uvedeny v seznamu použitých pramenů a literatury.

V Borači 25. února 2019

.....
Lucie Vitulová

Poděkování

Tímto bych ráda poděkovala paní prof. JUDr. Věře Kalvodové, Dr. za odborné vedení, konzultace a trpělivost při sepsání mé diplomové práce. Dále poděkování patří rodině a blízkým přátelům, kteří mě při psaní diplomové práce podporovali. V neposlední řadě patří poděkování specializovanému oddílu pro mladé dospělé ve Věznici Kuřim za odborné konzultace, poskytnutí prostoru pro výzkum a také za podklady, které nejsou běžně dostupné.

Obsah

Seznam tabulek a grafů	13
Seznam pojmů a zkratk	14
Úvod	15
1 Pojetí trestu a trestání v historickém kontextu	19
1.1 Penologie	19
1.2 Trest.....	20
1.3 Historické pojetí trestání.....	25
2 Výkon trestu odnětí svobody	37
2.1 Nepodmíněný trest odnětí svobody.....	37
2.2 Vězeňská služba České republiky.....	46
2.3 Typy věznic v České republice a diferenciacie odsouzených de lege lata.....	56
2.4 Práva a povinnosti odsouzených.....	58
2.5 Programy zacházení	65
3 Kuřimská věznice	73
3.1 Charakteristika Věznice Kuřim	73
3.2 Specializovaný oddíl pro mladé dospělé ve Věznici Kuřim.....	75
4 Praktická část – výzkum ve věznici Kuřim	83
4.1 Cíl výzkumného šetření.....	83
4.2 Metoda výzkumného šetření.....	83
4.3 Způsob výběru respondentů.....	84
4.4 Výsledky výzkumného šetření.....	84
Závěr	97
Použité zdroje	101
Monografie	101

Články	103
Judikatura	104
Internetové zdroje.....	105
Právní předpisy	107

Seznam tabulek a grafů

<i>Tabulka 1 - Odsouzení ve VTOS - mladí dospělí 2013-2017.....</i>	46
<i>Graf 1 - Věkové složení odsouzených mužů ve VTOS (stav k 31. 12. 2017)</i>	45
<i>Graf 2 - Věkové složení mladých dospělých ve VTOS (stav k 31. 12. 2017)</i>	45
<i>Graf 3 - Počet mladých dospělých, kteří absolvovali projekt.....</i>	78
<i>Graf 4 - Dosazené vzdělání.....</i>	85
<i>Graf 5 - Trestná činnost.....</i>	86
<i>Graf 6 - Délka trestu.....</i>	87
<i>Graf 7 - Předchozí trest.....</i>	88
<i>Graf 8 - Věk při spáchání prvního TČ.....</i>	88
<i>Graf 9 - Pocit viny, za spáchaný TČ.....</i>	89
<i>Graf 10 - Přiměřenost délky trestu.....</i>	89
<i>Graf 11 - Vnímání blízkých.....</i>	92
<i>Graf 12 - Blízké osoby ve VTOS.....</i>	92
<i>Graf 13 - Očekávaná pomoc po propuštění z VTOS.....</i>	94
<i>Graf 14 - Plány po propuštění.....</i>	95

Seznam pojmů a zkratek

TZ	– Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
ZVTOS	– Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících předpisů
Řád výkonu trestu	– Vyhláška č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody, ve znění pozdějších předpisů
Ústava	– Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky
LZPS	– Usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobody jako součásti ústavního pořádku České republiky
EÚLP	– Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb., o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto úmluvu navazujících
TČ	– Trestný čin
TOS	– Trest odnětí svobody
VTOS	– Výkon trestu odnětí svobody
Vězeňská služba	– Vězeňská služba České republiky
EVP	– Evropská vězeňská pravidla
Koncepce 2025	– Koncepce vězeňství do roku 2025
ESLP	– Evropský soud pro lidská práva

Úvod

V České republice je kriminalita mladistvých a odsouzených ve věku blízkého mladistvému hodnocena velice negativně, a to především vzhledem k jejich nízkému věku. V tomto věku dochází k utváření systému hodnot a zvolení si životního stylu, který je značně ovlivněn prostředím, ve kterém se daný jedinec pohybuje. Jelikož se jedná o skupinu osob, které nemusí být ještě zcela rozumově a mravně vyspělé, je třeba tomuto tématu věnovat stále větší pozornost. Z tohoto důvodu jsem si pro svoji diplomovou práci zvolila téma týkající se mladých dospělých ve výkonu trestu odnětí svobody.

Mezi lidmi v České republice existuje povědomí o tom, že jiný trest dostane člověk, který nedosáhl osmnáctého roku věku a ten, který tohoto věku dosáhl. Nicméně si myslím, že je mezi lidmi malé, ba dokonce nulové povědomí o tom, že jsou zde určité polehčující okolnosti při ukládání trestu v případě osob, které jsou ve věku blízkém mladistvému, tj. osoby ve věku 18-26 let.

Toto téma jsem si zvolila z důvodu, že můj otec pracuje ve Věznici Kuřim a když jsem před lety oddíl mladých dospělých navštívila, tak mě toto téma zaujalo. Více jsem se tomuto tématu začala věnovat poté, co byl ve věznici pomocí speciálního programu vybudován nový oddíl pro mladé dospělé ve výkonu trestu odnětí svobody.

Ve své práci v první kapitole vymezuji základní pojmy, které s tématem úzce souvisejí, především jde o pojem penologie a trest. Na tyto pojmy navazuji nastíněním trestání v historickém kontextu.

Ve druhé kapitole se již věnuji samotnému výkonu trestu odnětí svobody, kde je rozebrán nepodmíněný trest odnětí svobody mužů a jejich práva a povinnosti. V souvislosti s tím se část kapitoly zaměřuje

na pojem Vězeňské služby České republiky. V této kapitole také vymezují typy věznic, které se nacházejí na území České republiky a způsob, jakým jsou osoby do těchto typů věznic umisťovány. V závěru se věnují programům zacházení s odsouzenými.

Závěrečná kapitola teoretické části je zpracována na základě podkladů, které mi byly poskytnuty při realizaci výzkumu ve Věznici Kuřim. První podkapitola této části se věnuje samotné Věznici Kuřim, kde je stručně uvedena její historie a současná podoba. Následující podkapitola se zabývá specializovaným oddílem, který byl v kuřimské věznici vybudován. Zde je nastíněna jeho koncepce, podmínky pro přijetí na oddíl a způsob, jakým je s odsouzenými zacházeno.

Praktická část je vytvořena na základě rozhovorů, které jsem osobně uskutečnila na oddíle mladých dospělých ve Věznici Kuřim. V této kapitole se zaměřuji na zjištění poznatků o jejich trestné činnosti a na jejich sociální vazby s rodinou. Zde se zabývám také tím, jak hodnotí sami odsouzení nově vzniklý výchovně vzdělávací program.

Při psaní diplomové práce jsem čerpala z knižních publikací, a to za účelem vymezení základních pojmů. Převážná část zdrojů pochází také z internetových stránek. Dále jsou pak v diplomové práci jako zdroj uvedeny podklady, které mi byly poskytnuty Věznicí Kuřim a nejsou běžně veřejně přístupné. Jako další zdroj jsem použila také českou právní úpravu a komentáře k právním předpisům.

Cílem mé diplomové práce je poskytnout pohled na úpravu nepodmíněného trestu odnětí svobody v českém právním řádu s poukazem na fakt, že pouhým umístěním pachatele do věznice proces potrestání nekončí. Dalším cílem diplomové práce je nastínit koncepci nově vybudovaného oddílu pro mladé dospělé ve Věznici Kuřim a výchovně vzdělávací

program, který je zde realizován a následné zhodnocení jeho funkčnosti. V souvislosti s tím jsem uskutečnila ve věznici výzkumné šetření za účelem definování nejčastější trestné činnosti páchané mladými odsouzenými a její možnou příčinu. Ve výzkumu jsem se také zaměřila na získání pohledu na výchovně vzdělávací program ze strany odsouzených. Dále jsem se snažila zjistit, jakou roli v rámci resocializace hraje rodina.

Diplomovou práci jsem sepsala tak, aby nesloužila pouze odborníkům, ale také široké veřejnosti, a to především z důvodu, že vybudovaný oddíl ve Věznici Kuřim je zcela unikátní a považuji za vhodné, aby se o něm veřejnost dozvěděla.

1 Pojetí trestu a trestání v historickém kontextu

Vzhledem k tomu, že se moje diplomová práce věnuje především výkonu trestu odnětí svobody v první kapitole velmi stručně vymezují základní pojem penologie. Větší část kapitoly se věnuje trestu, který je stěžejní pro celou diplomovou práci. V závěru první kapitoly je nastíněn vývoj trestání v historickém kontextu.

1.1 Penologie

Penologie je věda, která se zabývá faktickým výkonem trestu a jeho účincích na pachatele.¹ Slovo penologie pochází z latinského *poena* = trest + řeckého *logos* = nauka. Na penologii jako vědu můžeme nahlížet ze dvou pohledů, a to jak v užším slova smyslu, kdy penologii chápeme jako nauku o výkonu trestu a ochranných opatřeních, tak i v širším slova smyslu, kdy do penologie zařazujeme i oblast alternativních sankcí. Předmětem penologie je pak metoda zacházení s pachatelem trestného činu. Jde tedy o to, jak má být v jednotlivém případě s jedincem zacházeno, tak aby došlo ke změně jeho chování, takovým způsobem, aby mohl být vrácen zpět do společnosti jako řádný občan.²

¹ MEZNÍK, Jiří; KALVODOVÁ, Věra; KUČTA, Josef. *Základy penologie*. Brno: Masarykova univerzita, s. 3.

² RAZSKOVÁ, Tereza; HOFERKOVÁ, Stanislava. *Kapitoly z penologie*. I. Hradec Králové: Gaudeamus 2013, s. 6-8.

1.2 Trest

Český právní řád neobsahuje jednoznačnou definici pojmu trest, definici proto musíme nalézt v právní teorii. Kalvodová uvádí, že *"trest v českém trestním právu lze definovat jako právní následek trestného činu (dále jen „TČ“) představující jeden z prostředků realizace ochranné funkce trestního práva, ukládaný na základě zákona výlučně trestním soudem, zahrnující v sobě určitou újmu pro pachatele a vyjadřující negativní hodnocení pachatele a jeho čin, jehož výkon je vynutitelný státní mocí."*³ Ustanovení § 36 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „TZ“) vyjadřuje, že v České republice máme tzv. dualistický systém trestních sankcí, kterými se rozumí tresty a ochranná opatření.⁴ Tato práce se zaměřuje na první skupinu, kterými jsou tresty, a to především trest odnětí svobody (dále jen „TOS“), kterému se věnuje podrobněji ve druhé kapitole.

1.2.1 Funkce trestu

V literatuře věnující se vězeňství se setkáváme s rozdílným názorem na funkce trestu. Nejdříve funkci trestu představovala odplata, jak již bylo zmíněno v Mojžíšově zákoně, pachatel má být potrestán stejným způsobem, jak ublížil jinému. Stejně tak je známé rčení „oko za oko, zub za zub“, což bylo uvedeno v knize Genesis. Klasická škola trestního práva pak vycházela z koncepce svobodného rozhodování jedince, což znamená jednání z vůle daného jedince, tudíž je za své činy odpovědný

³ KRATOCHVÍL, Vladimír a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 553.

⁴ FRYŠTÁK, Marek; PROVAZNÍK, Jan; BRUCKNEROVÁ, Eva. *Trestní právo hmotné. Obecná část*. 1. vydání. Ostrava: Key Publishing, 2014, s. 119.

a trest si zaslouží.⁵ Ze současného nahlížení na funkci trestu se osobně ztotožňuji s pojetím, které uvedl Hála⁶, který rozlišuje funkci trestu na:

- a) *Vyrovňovací funkce trestu* – cílem této funkce je odstraňovat či kompenzovat negativní emoce obětí TČ případně jejich příbuzných. Tuto funkci nejlépe naplňuje TOS, dříve tuto funkci naplňoval trest smrti, který byl v České republice zrušen roku 1990. Ještě bych zde zdůraznila i další, neméně důležitý aspekt vyrovňovací funkce TOS. Pokud dojde k odsouzení k nepodmíněnému výkonu TOS pachatele závažného TČ, dojde k poskytnutí dostatečného času, aby si uvědomil své negativní jednání, a tím došlo k jakési očistě pachatele – tenhle aspekt však absentuje u alternativních trestů. Pachatel se postupem času vyrovnává s pocitem viny a dochází i k přijetí odpovědnosti za jeho TČ včetně vzniklých důsledků.
- b) *Regulativní funkce trestu* – cílem této funkce je primárně chránit společnost před zločinností. Je zde zahrnuta snaha o minimalizaci trestné činnosti – snaha o regulaci alespoň pod společensky přijatelnou mez. Regulativní funkce trestu má tři základní stupně:
1. *Izolování* – funguje na principu, pokud je pachatel odsouzen k nepodmíněnému TOS a nastoupí do věznice, je od společnosti izolován, a tím mu je bezprostředně zamezeno páchaní další trestné činnosti.
 2. *Odstrašování* – je založeno na působení na potenciálního pachatele TČ, kdy dochází ke konfrontaci skutečnosti založené na principu *zločin – trest*. Nevýhodou odstrašování je její

⁵ MEZNÍK, Jiří; KALVODOVÁ, Věra; KUČHTA, Josef. *Základy penologie*. Brno: Masarykova univerzita, 1995, s. 5-7.

⁶ HÁLA, Jaroslav. Teorie a praxe vězeňství. *České vězeňství*. 1999, č. 4, s. 79-80. [online]. [cit. 25. 11. 2018]. Dostupné z: https://www.vscr.cz/wp-content/uploads/2017/03/CV4_1999zm.pdf

omezená účinnost vůči osobám s disociální poruchou osobnosti např. asociální psychopati – především tyto osoby nemají zájem vnímat následky svého negativního jednání. Trest je vnímán z pohledu odstrašujících následků např. ztráta svobody, rodiny, majetku apod.

3. *Změny chování, eventuálně změny osobnosti pachatele TČ* – tato funkce funguje na principu, pokud je pachatel TČ odsouzen k TOS a umístěn do věznice, tak zde strávený čas má sloužit k nápravě pachatele, resp. k potlačení jeho negativního jednání. Nicméně je zde problém, jak namotivovat pachatele, aby sám projevila zájem o svoji nápravu již ve věznici. Z tohoto důvodu existují ve věznicích tzv. programy zacházení. Pomocí těchto programů dochází k motivaci odsouzeného ke snaze sám na sobě něco změnit. Tyto programy dále zvyšují šanci na správnou resocializaci odsouzeného.

1.2.2 Účel trestu

Účel trestu je vymezen v zákoně č. 169/1999 Sb., zákon o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících předpisů (dále jen „ZVTOS“) v ustanovení § 1 odstavci 2 takto: „*Výkonem trestu se sleduje dosažení účelu výkonu TOS ve smyslu trestního zákona prostředky stanovenými v tomto zákoně.*“⁷ Účel TOS musíme tedy chápat i jako účel trestu obecně. V nynějším TZ již není účel trestu výslovně vyjádřen, jako tomu bylo dříve za účinnosti zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění

⁷ § 1 odstavec 2 zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů.

pozdějších předpisů,⁸ kde bylo v § 23 odst. 1 uvedeno, že účelem trestu má být ochrana společnosti před pachatelem TČ, zabránění dalšího páčání a resocializace pachatele ve spojení s preventivním působením na ostatní členy společnosti.⁹ Jak jsem již zmínila, TZ již nemá žádné ustanovení věnující se účelu trestu, ale lze ho dovést z obecných zásad trestání, které jsou obsaženy v jednotlivých ustanoveních o trestních sankcích. Tento účel je vymezen také v trestní nauce. Hlavním účelem trestu však zůstává ochrana společnosti před pachateli TČ.¹⁰

Obecně jsou rozlišovány dvě koncepce charakterizující účel trestu, a to absolutní a relativní teorie. Absolutní teorie vnímá trest jako prostředek, který sám o sobě naplňuje účel odplaty. Jejím jediným cílem je potrestat pachatele. Relativní teorie říká, že odplata za TČ není hlavním cílem trestu. Tato teorie zastává názor, že není hlavní potrestat pachatele, ale působit na něj preventivně. Z těchto teorií se postupem času vyvinula teorie smíšená, jejíž cílem je propojení odplaty za TČ a preventivního působení na pachatele. Poslední zmíněná teorie se uplatňuje i v českém právním řádu.¹¹

1.2.3 Zásady ukládání trestů

V této části se zabývám rozborem vybraných základních zásad uplatňovaných při ukládání trestů. Základní zásady jsou vyjádřené v Ústavním pořádku nebo v TZ, a to jak explicitně, tak implicitně. Důležitost zásad

⁸ KALVODOVÁ, Věra. *Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2012, s. 2.

⁹ Dle § 23 odstavce 1 zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁰ KALVODOVÁ, Věra. *Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2012, s. 2.

¹¹ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná, zvláštní část*. 6. aktualizované a doplněné vydání podle stavu k 1. 10. 2017. Praha: Leges, 2017, s. 384-385.

spatřuji v souvislosti s tím, že výše zmíněný účel trestu není v současné právní úpravě výslovně vyjádřen, a proto je třeba přihlídnout také k těmto základním zásadám. Mezi základní zásady ukládání trestů patří:

- a) *zásada nulla poena sine lege* (pouze zákon stanoví, jaký trest je možné uložit) – TOS je obsažen ve výčtu trestů, které může soud uložit za spáchaný TČ, v zákoně je také uvedeno, za jakých podmínek se má TOS ukládat včetně jeho samotného výkonu,¹²
- b) *zásada personality trestu* – trest by měl postihovat pouze pachatele TČ, což ale například u nepodmíněného TOS není zcela možné, a to především vzhledem k tomu, že pokud je uložen nepodmíněný TOS dojde také k zásahu a ovlivnění rodiny odsouzeného,¹³
- c) *zásada jednoty trestní represe a prevence* – při ukládání trestu musí být vzata v potaz vyváženost *negativní individuální represe a pozitivní individuální prevence*, tedy ochrana společnosti vs. resocializace pachatele,¹⁴
- d) *zásada účelnosti* – trest uložený pachateli za spáchaný TČ má vést k naplnění smyslu TZ – dosažení celkového cíle je realizováno prostřednictvím dílčích cílů, tj. bránění v páchaní další trestné činnosti, výchovné působení na odsouzeného a prevence pro ostatní členy společnosti před pácháním,¹⁵

¹² Blíže viz KALVODOVÁ, Věra. *Postavení trestu odnětí svobody v systému trestněprávních sankcí*. Brno: Masarykova univerzita, 2002, s. 86.

¹³ Blíže viz KRATOCHVÍL, Vladimír a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 62-63.

¹⁴ Blíže viz KALVODOVÁ, Věra. *Postavení trestu odnětí svobody v systému trestněprávních sankcí*. Brno: Masarykova univerzita, 2002, s. 87.

¹⁵ Blíže viz tamtéž, s. 87-88.

- e) *zásada adekvátnosti* – trest, který byl soudem uložen, má být přiměřený vzhledem ke spáchanému TČ. *Individualizace trestu* vzhledem k pachateli daného TČ,¹⁶
- f) *zásada humánnosti* – zde je kladen důraz na to, že uložením trestu nesmí být ponížena lidská důstojnost. Tato zásada v sobě zahrnuje také zákaz ukládání nepřiměřených a krutých trestů.¹⁷

1.3 Historické pojetí trestání

V jednotlivých historických obdobích vždy do popředí vyvstával určitý druh trestu, např. tresty na životě a na těle, tresty majetkové. Až s vývojem moderní společnosti se do popředí dostává požadavek humanizace trestu, kdy byl vyzvednut TOS.¹⁸ V každém časovém období doprovází společnost určitá forma trestu a trestání, která je nejčastěji užívána k nastolení pořádku v dané společnosti. V moderní společnosti má trest výchovnou funkci, tudíž je zaměřen na oblast psychickou a sociální, dříve v minulosti tomu tak nebyvalo, trest byl zaměřen na stránku fyzickou.

1.3.1 Starověk

K vývoji trestních sankcí docházelo s vývojem společnosti. Ve starověku byly omezovány původní tresty, které pocházely z rodové společnosti a byly založeny na krevní mstě. Pojetí trestu ve starověku bylo založeno

¹⁶ Blíže viz KALVODOVÁ, Věra. *Postavení trestu odnětí svobody v systému trestněprávních sankcí*. Brno: Masarykova univerzita, 2002, s. 89.

¹⁷ Blíže k tomu a dalším zásadám viz KRATOCHVÍL, Vladimír a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 56-69.

¹⁸ KALVODOVÁ, Věra. *Postavení trestu odnětí svobody v systému trestněprávních sankcí*. Brno: Masarykova univerzita, 2002, s. 9.

na odplatě a odstrašení. Pro pachatele to znamenalo, že za spáchaný TČ mu byl uložen trest na základě zásady „oko za oko, zub za zub“.¹⁹

V tomto období také vzniká první známý zákoník tzv. Chamurapiho zákoník (1792–1750 př.n.l.). V tomto zákoníku byla zakotvena snaha o posílení role státu při výkonu spravedlnosti. Pojetí trestu bylo založeno na přísných tělesných trestech za účelem odplaty. Trest smrti byl jedním z nejčastějších trestů, který byl realizován velice nehumánním způsobem jako např. naražení na kůl, zadržování, utopení. Byly však využívány i jiné druhy trestů jako např. zotročení, vyhnanství, zmrzačení.²⁰ Z Chamurapiho zákoníku poté vychází řecké a římské zákonodárství. Jako další zlomový je Drakónův zákoník (okolo roku 621 př.n.l.), z jehož textu vychází velice přísné, kruté a rázné tresty, kdy i přečiny byly trestány smrtí za účelem odstrašení dalších pachatelů. Zlom přišel s reformou v roce 594 př.n.l., kdy Solón omezil trest smrti pouze za TČ vraždy a zrady.²¹ Následovaly zákony Dvanácti desek, ve kterých byly rozlišeny skutky občanské a skutky trestné, což znamenalo veliký přelom v trestání. V tomto pojetí se potrestání nemuseli dovolávat pouze poškození jedinci, ale byl zaveden systém, který funguje i dnes, stíhání a trestání se tedy ujímá stát, resp. impérium. Prozatím byly tresty realizovány převážně smrtí pachatele, vyhnanstvím, tělesnými tresty, ale bylo zde také již vězení a peněžité tresty. S příchodem Gracchových reform byly založeny permanentní soudy.²²

¹⁹ ČERNÍKOVÁ, Vratislava et al. *Sociální ochrana. Terciální prevence, její možnosti a limity*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, s. 30.

²⁰ KADLECOVÁ, Marta a kolektiv. *Právní dějiny*. Vydání 2. Praha: Eurolex Bohemia, 2005, s. 58–62.

²¹ Tamtéž, s. 78–92.

²² Tamtéž, s. 128 a násl.

1.3.2 Středověk

Po rozpadu Římského impéria dochází v Evropě k částečnému potlačení již vzniklého zákonodárství. Tato situace byla zanedlouho některými státy překonána, což bylo způsobeno navázáním na zákonodárství Římanů. V tomto období bylo oprávnění trestat svěřeno do rukou panovníka. Postupem času došlo k tomu, že panovník si nechával poradit od šlechty či církve. V návaznosti na to církve založila tzv. Ordál, též zvaný jako Boží soud. U těchto soudů procházel pachatel zkoušku, kdy bůh měl určit, zda je vinen nebo nevinen. Byly tedy založeny na tom, že pachatele neměly usmrtit, ale pouze donutit k doznání, že daný TČ spáchal, kdy následovala poprava viníka, jež měla opět za cíl odstranit potencionální pachatele.²³

Ve feudalismu okolo roku 1212 začíná vznikat systém středověkého soudnictví, a to vrchnostenské, církevní a městské soudy. Kdy na našem území přetrvávají tresty smrti, tresty působící trvalé fyzické poškození pachatele TČ, peněžní tresty, případně ztráta cti. Pojetí trestu je i nadále založeno na odstrašení potencionálních pachatelů. Nicméně systém trestů, jak ho známe dnes, stále neexistoval. Další zlom nastává v roce 1579, a to zákoníkem Práva městská království českého, jehož autorem je Pavel Kristián Koldín, ve kterém již byla snaha o přiblížení se dnešní podobě systému trestů. V době vydání zákoníku do popředí vyvstává trest vězení, a to vězení dočasné a doživotní. Zákoník dělil tresty na právem stanovené a udělované soudy podle uvážení soudců. Nutno podotknout, že vězení netvořilo jednotný systém,

²³ FRANCEK, Jindřich. *Zločin a trest v českých dějinách*. Praha: Rybka Publishers, 1999, s. 28.

jelikož pachatelé byli rozdělováni dle své příslušnosti ke stavu a závažnosti provinění. Existovala šlechtická vězení, městská vězení a dlužnická vězení.²⁴

1.3.3 Novodobé pojetí trestání

Po třicetileté válce v roce 1648 dochází v Evropě k nové struktuře trestné činnosti, kdy se snižuje počet násilných TČ a začíná docházet převážně k hospodářským TČ. V této době se do popředí dostává požadavek humanizace způsobů trestání. Jedná se už o poněkud modernější společnost, proto přísné a kruté tresty, které postrádají nápravnou funkci, již nejsou vyhovující.²⁵ Charles Louis Montesquieu přichází s požadavkem, aby trestání bylo založeno na právní jistotě, zákonnosti, a aby o trestech rozhodovaly nezávislé soudy. Dále poukazuje na to, aby uložené tresty byly přiměřené spáchanému TČ a klade důraz na výchovnou funkci trestů.²⁶

Významným dílem je práce Cesare Beccaria – O zločinech a trestech z roku 1764, kde bylo uvedeno, že by měl být trest přiměřený a měl by působit preventivně. Následkem bylo upuštění od trestu, jakožto nástroje pomsty a zároveň byl stanoven nový smysl trestu, a to náprava pachatele.²⁷ Dále zavedl princip *nullum crimen sine lege, nulla poena sine lege*, čímž chtěl docílit, aby nedocházelo k trestání na základě libovůle.²⁸

²⁴ ČERNÍKOVÁ, Vratislava et al. *Sociální ochrana. Terciální prevence, její možnosti a limity*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, s. 31-32.

²⁵ KUČHTA, Josef; VÁLKOVÁ, Helena. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Praha: C. H. Beck, 2005, s. 195-196.

²⁶ ČERNÍKOVÁ, Vratislava et al. *Sociální ochrana. Terciální prevence, její možnosti a limity*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, s. 33-34.

²⁷ KUČHTA, Josef; VÁLKOVÁ, Helena. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Praha: C. H. Beck, 2005, s. 195-196.

²⁸ KRATOCHVÍL, Vladimír a kolektiv. *Trestí právo hmotné. Obecná část. 3. přepracované a doplněné vydání*. Masarykova univerzita v Brně. Právnická fakulta, 2002, s. 121.

Beccaria svými myšlenkami silně ovlivnil při tvorbě zákona Josefa II., který ve Všeobecném zákoníku o zločinech a trestech z roku 1781 zrušil mučení, jež mělo vést k přiznání pachatele (tzv. tortury), mrzačící tresty a trest smrti, který nahradil dlouhodobými nucenými pracemi. Dále stanovil to, že tresty musí být proporcionální ke spáchanému TČ.²⁹ V této době dochází také k zakotvení trestnosti pokusu, přitěžujících a polehčujících okolností a jsou stanoveny podmínky zániku trestnosti.³⁰ Pojetí trestu, které známe dnes jako TOS, bylo tedy budováno po staletí. Až v 18. století dochází k jeho značnému rozšíření, stává se hlavním ukládaným trestem.³¹ Odsouzení jsou umísťováni k výkonu TOS dle závažnosti svého TČ, a to do těžkých žalářů, tuhého vězení a obyčejného vězení.³²

V návaznosti na to na přelomu 19. a 20. století začíná docházet ke zdokonalování systémů výkonů TOS. Zásadní změnou bylo v roce 1803 oddělení mladistvých od dospělých.³³ Byl vydán Zákon o zločinech a těžkých přestupcích policejních (1803), který navazuje na zákon vydaný Josefem II. Nástupcem zákoníku je pak v roce 1852 zákon č. 117 o zločinech, přečinech a přestupcích, o kterém však nelze mluvit jako o novém zákoně, jelikož to byla pouhá novelizace původního. Jediné změny byly rozdělení TČ do třech kategorií, a to zločin, přečin, přestupek a dále zpestření formy trestů, a to na smrt, žalář, vězení,

²⁹ ČERNÍKOVÁ, Vratislava et al. *Sociální ochrana. Terciální prevence, její možnosti a limity*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, s. 34-36.

³⁰ KRATOCHVÍL, Vladimír a kolektiv. *Trestní právo hmotné. Obecná část*. 3. přepracované a doplněné vydání. Masarykova univerzita v Brně. Právnická fakulta, 2002, s. 121.

³¹ ČERNÍKOVÁ, Vratislava et al. *Sociální ochrana. Terciální prevence, její možnosti a limity*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, s. 34-36.

³² SOCHŮREK, Jan. *Kapitoly z penologie*. I. díl, Úvod do teorie trestu a trestání. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2007, s. 27-28.

³³ Tamtéž, s. 28.

peněžitý trest nebo vyhoštění.³⁴ Žalář byl ukládán za zločiny a byl vykonáván na samovazbě s okovy na nohou, kdežto vězení bylo ukládáno za přestupky či přečiny. U vězení bylo zajímavé, že mohlo být ve formě domácího vězení.³⁵ Tento trestní zákoník pak platil i v době první republiky (tj. 1918–1938).³⁶ V této době byly zavedeny v rámci trestání dva nové instituty, a to institut podmíněného odsouzení a podmíněného propuštění (zákon č. 562/1919 Sb.).³⁷

Jako další přelom bylo v roce 1939 zavedení protektorátu na území Čech, Moravy a Slezska, kdy začal platit kromě domácího práva i německý trestní zákoník. Nutno podotknout, že trestněprávní předpisy byly v době protektorátu často doplňovány rozhodnutími členy říšské rady a protektorem. Ukládání samotných trestů bylo však i nadále svěřeno soudům.³⁸ Díky těmto rozhodnutím došlo k potlačení zásady *nullum crimen sine lege, nulla poena sine lege*. Do popředí byla vyzdvižena zásada *analogia legis*, která umožnila trestat za činy, které zákon za TČ neoznačoval. Trestání mělo odradit od jakékoliv odbojové snahy, účelem trestů bylo odstrašení obyvatel protektorátu. Ke zrušení těchto trestů dochází až dekrety prezidenta republiky, kdy došlo ke zrušení všech předpisů vydaných od roku 1938 a dále jimi mělo dojít k vypořádání zločinů, které byly spáchány na území protektorátu. Tyto zločiny např. zločiny

³⁴ KRATOCHVÍL, Vladimír a kolektiv. *Trestí právo hmotné. Obecná část*. 3. přepracované a doplněné vydání. Masarykova univerzita v Brně. Právnická fakulta, 2002, s. 122-123.

³⁵ MALÝ, Karel a kolektiv. *Dějiny Českého a Československého práva do roku 1945*. 3. přepracované vydání. Praha: Linde, 2003, s. 285.

³⁶ Tamtéž, s. 413.

³⁷ KRATOCHVÍL, Vladimír a kolektiv. *Trestí právo hmotné. Obecná část*. 3. přepracované a doplněné vydání. Masarykova univerzita v Brně. Právnická fakulta, 2002, s. 123.

³⁸ MALÝ, Karel a kolektiv. *Dějiny Českého a Československého práva do roku 1945*. 3. přepracované vydání. Praha: Linde, 2003, s. 479.

kolaborantů a zrádců, páchaných v nesvobodě či zločiny válečné byly označeny za TČ za nepromlčitelné a tresty byly udělovány s vyšší trestní sazbou.³⁹

Další změna nastává v roce 1948, kdy komunistický režim doplňoval trestní právo vlastními předpisy, a to především doplněním nových skutkových podstat TČ, př. vlastizrada, vyděračství. Všechny tyto činy byly tvrdě stíhány a byly za ně ukládány nejtěžší tresty, např. tresty na 10-20 let, doživotí, trest smrti. V této době existovalo spoustu vykonstruovaných procesů, při kterých docházelo k porušení základních práv obžalovaných a jejich doznání bylo často získáno násilím. V tomto období byl přijat zákon č. 86/1950 Sb., který měl chránit lidově demokratické zřízení. Zákon byl pod vlivem sovětské doktríny třídního boje, který chrání zájem pracujícího lidu a vychovává jej k tomu, aby dodržoval pravidla socialistického soužití.⁴⁰

K razantní změně dochází až roku 1961, kdy byl přijat zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, který byl v platnosti až do konce roku 2009. Vlivem vývoje společnosti musel být v době své platnosti opatřen řadou novel. Jedná se již o velice moderní předpis, který však stále obsahoval normy, které porušovaly práva určitých skupin obyvatel.^{41,42} Hlavní novela byla provedena zákonem č. 175/1990 Sb., která směřovala na všechny části trestního zákona. Oproti dřívějšímu zákonu, již nebylo jeho hlavním úkolem chránit stát, ale celou jeho společnost včetně práv jednotlivců. Jednou ze zásadních změn bylo definitivní zrušení trestu

³⁹ KRATOCHVÍL, Vladimír a kolektiv. *Trestní právo hmotné. Obecná část*. 3. přepracované a doplněné vydání. Masarykova univerzita v Brně. Právnická fakulta, 2002, s. 124-125.

⁴⁰ Tamtéž, s. 125-126.

⁴¹ Tamtéž, s. 126.

smrti, jehož náhradou byl TOS na doživotí. Byly zrušeny skutkové podstaty TČ týkající se socialistického režimu. A byly přidány nové skutkové podstaty např. skutková podstata TČ zabývající se ochranou volebního práva, skutková podstata TČ porušování svobody sdružování a shromažďování. Další změna byla provedena zákonem č. 557/1991 Sb., kdy do zákona byly vneseny skutkové podstaty TČ týkající se ochrany trhu a hospodářské soutěže. Třetí zásadní novelizace byla provedena zákonem č. 290/1993 Sb., na jejíž základě byl zohledněn vznik samostatné České republiky. V návaznosti na to, přibyly nové skutkové podstaty TČ hanobení republiky, ale také TČ neoprávněné provozování loterie a podobné sázkové hry nebo např. neoprávněné nakládání s osobními údaji či pytláctví. Zásadní je také zavedení trestu vyhoštění. Co se týče samotného TOS platilo rozdělení věznic na typy – s dohledem, s dozorem, s ostrahou a se zvýšenou ostrahou. Další novela byla uvedena v život zákonem č. 152/1992 Sb., kdy byl zaveden trest obecně prospěšných prací. Velice rozsáhlou novelou byla novela provedená zákonem č. 253/1997 Sb., která do trestního zákona vnesla institut podmíněného upuštění od potrestání s dohledem a podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem.⁴³ V souvislosti s výkonem TOS nabyt účinnosti k 1. lednu 2000 zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, který stanovil tři základní cíle, a to zjevnou snahu o vyšší účinnost TOS a vyšší motivaci odsouzených, přesun problematiky diferenciací výkonu TOS z trestněprávního předpisu do roviny výkonu TOS a rozšíření zapojení obcí a

⁴³ KRATOCHVÍL, Vladimír a kolektiv. *Trestní právo hmotné. Obecná část*. 3. přepracované a doplněné vydání. Masarykova univerzita v Brně. Právnická fakulta, 2002, s. 130-133.

nestátních organizací při zajišťování výkonu trestu.⁴⁴ Dále je třeba uvést tzv. euronovelu, která byla provedena zákonem č. 134/2002 Sb., což byla reakce na přístup k EU. Došlo k zavedení nových skutkových podstat TČ a také ke konkretizaci původních.⁴⁵ Od 1. 1. 2004 byla téměř celá hlava VII. zákona č. 140/1961 Sb., nahrazena novým předpisem, a to zákonem č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů.

1.3.4 Nový trestní zákoník – zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

Vzhledem k tomu, že zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, prošel v době své existence řadou novel, které však s vývojem společnosti přestávaly být dostačujícím řešením, byl přijat nový zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. Nový trestní zákoník je v účinnosti od 1. 1. 2010. Důvodová zpráva k tomuto zákonu hovoří o tom, že k nahrazení stávajícího předpisu došlo, jelikož stará úprava byla „*nejednotná a postrádala celkovou právní soudržnost založenou na základních zásadách trestního práva hmotného, které se uplatňují v demokratickém právním státě.*“⁴⁶ Nový trestní zákoník je založen na tom, že „*ochranu demokratického státního a společenského zřízení, práv a svobod jednotlivců a ochrany jejich života, zdraví a majetku je třeba dosahovat především mimotrestními prostředky.*“⁴⁷ Trestní právo má být použito až jako *ultima ratio* – je založeno

⁴⁴ KALVODOVÁ, Věra. *Trest odnětí svobody a jeho výkon*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 102-103.

⁴⁵ KRATOCHVÍL, Vladimír a kolektiv. *Trestní právo hmotné: Obecná část*. 3. přepracované a doplněné vydání. Masarykova univerzita v Brně. Právnická fakulta, 2002, s. 133.

⁴⁶ *Důvodová zpráva k návrhu trestního zákoníku* [online]. Praha: Ministerstvo spravedlnosti České republiky. [cit. 25. 11. 2018]. Dostupné z <<https://portal.justice.cz/justice2/ms/ms.aspx?o=23&j=33&k=4176&d=160515>>

⁴⁷ Tamtéž.

na vyvažování prevence a represe, přičemž represe má být až jako subsidiární možnost.⁴⁸ Ustanovení § 12 odst. 2 TZ stanovuje, že „*trestní odpovědnost pachatele a trestně právní důsledky s ní spojené lze uplatňovat jen v případech společensky škodlivých, ve kterých nepostačuje uplatnění odpovědnosti podle jiného právního předpisu.*“⁴⁹ Prvky prevence pronikají také do trestní politiky, a to ve formě např. odklonů, alternativních trestů, opatření. Díky existenci široké škály alternativních trestů jako např. domácí vězení, obecně prospěšné práce, peněžitý trest atd., dochází k eliminaci vlivu vězeňského prostředí. Je tedy patrná hierarchie trestních sankcí, kdy TOS má být ukládán, pokud není dostačující uložení alternativních trestů – což vypovídá o tom, že by nepodmíněný TOS měl být také ukládán jako *ultima ratio*. Obecně je tento princip výslovně vyjádřen v ustanovení § 38 odst. 2 TZ, kde je stanoveno,⁵⁰ že „*tam, kde postačí uložení trestní sankce pachatele méně postihující, nesmí být uložena trestní sankce pro pachatele citelnější.*“⁵¹ Ve vztahu k nepodmíněnému TOS je pak tento princip vyjádřen v ustanovení § 55 odst. 2 TZ, kde je zakotveno, že „*za TČ, u nichž horní hranice trestní sazby odnětí svobody nepřevyšuje pět let, lze uložit nepodmíněný TOS jen za podmínky, že by vzhledem k osobě pachatele uložení jiného trestu zjevně nevedlo k tomu, aby pachatel vedl řádný život.*“⁵² Dále nový TZ klade důraz na individualizaci trestu. Trest již není chápán jako pouhá odplata za daný TČ, ale trest má působit výchovně, ochranně a má zajistit přiměřenou satisfakci oběti TČ.

⁴⁸ *Důvodová zpráva k návrhu trestního zákoníku* [online]. Praha: Ministerstvo spravedlnosti České republiky. [cit. 25. 11. 2018]. Dostupné z <<https://portal.justice.cz/Justice2/ms/ms.aspx?o=23&j=33&k=4176&d=160515>>

⁴⁹ Dle § 12 odst. 2 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

⁵⁰ KALVODOVÁ, Věra. *Trest odnětí svobody a jeho výkon*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 42.

⁵¹ Dle § 38 odst. 2 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

⁵² Dle § 55 odst. 2 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zároveň se již při ukládání trestu hledí na lidskou důstojnost. Změnou je také nadřazení ochrany základních lidských práv a svobody nad ostatními zájmy chráněnými trestním zákoníkem, což je vyjádřeno změnou jeho systematiky, která je založená na důležitosti ochrany jednotlivých objektů TČ, ve vztahu k zájmům jednotlivce. Na první místo se tedy dostává ochrana života jednotlivce, jeho zdraví, tělesná integrita, osobní svoboda apod. V trestním zákoníku se objevuje také nová kategorizace TČ, a to na zločiny a přečiny.⁵³ Dochází ke zpřísnění trestních sazeb za nejzávažnější TČ, zpřísnění trestů za recidivu a také dochází k výšeni obecné horní hranice sazby TOS na 20 let (z původních 15 let). Výjimečný trest je nejen doživotí, ale také TOS v trvání od 20 do 30 let.⁵⁴

Jak je z výše uvedeného vidět, trestní zákoník lze již považovat za moderní trestněprávní předpis, který se snaží reagovat na aktuální vývoj společnosti. Nový TZ tedy vychází z toho, že ochrana zájmů chráněných zákonem má být uskutečňována především mimotrestními prostředky. Velký přínos můžeme spatřovat v oblasti trestání pachatelů, kdy je pachatel na prvním místě a trest nemá sloužit pouze k jeho potrestání, ale je zde úsilí o nápravu, resp. pachateli je dána možnost k nápravě.

⁵³ *Důvodová zpráva k návrhu trestního zákoníku* [online]. Praha: Ministerstvo spravedlnosti České republiky. [cit. 25. 11. 2018]. Dostupné z <<https://portal.justice.cz/Justice2/ms/ms.aspx?o=23&j=33&k=4176&d=160515>>

⁵⁴ Ministerstvo spravedlnosti ČR. *Nový trestní zákoník moderní trestní kodex. České vězeňství*. 2009, č. 1, s. 26-27. [online]. [cit. 25. 11. 2018]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/wp-content/uploads/2017/03/cv01-2009-1.pdf>

2 Výkon trestu odnětí svobody

V této kapitole se věnuji již samotnému výkonu trestu odnětí svobody. Stěžejní pro celou práci je nepodmíněný trest odnětí svobody, který je v následující podkapitole podrobně rozebrán. Nepodmínění TOS je vykonáván ve věznicích, proto se část kapitoly věnuje také Vězeňské službě České republiky. Následně uvádím jednotlivé typy věznic, které jsou na území České republiky. V souvislosti s tím jsou nastíněna práva a povinnosti odsouzených osob ve výkonu trestu odnětí svobody (dále jen „VTOS“) dle zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody. V závěru se podrobněji věnuji programům zacházení, které lze považovat za nejdůležitější v rámci řádné resocializace odsouzených.

2.1 Nepodmíněný trest odnětí svobody

V této podkapitole nejprve vymezuji obecně trest odnětí svobody a jeho ústavně právní rámec. Následně na to podrobněji rozebírám nepodmíněný trest odnětí svobody, jakožto jednu z forem, kterou trest odnětí svobody má.

2.1.1 Trest odnětí svobody

Trest odnětí svobody je jedním z možných trestů, které lze za TČ pachateli uložit. V České republice máme dva subsystemy trestů, jimiž jsou pravidelné tresty dle § 52 odstavce 1 TZ a výjimečné tresty dle § 54 TZ.⁵⁵

⁵⁵ KALVODOVÁ, Věra. *Trest odnětí svobody a jeho výkon*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 41.

V ustanovení § 52 odstavce 2 jsou uvedeny formy TOS. Zákon tedy říká, že je TOS možné uložit jako nepodmíněný TOS a vedle něj také uvádí ještě možnost uložení podmíněného odsouzení k TOS a podmíněného odsouzení k TOS s dohledem.⁵⁶ Výjimečným trestem se chápe TOS, který je možné pachateli uložit pouze za zvláště závažný zločin, a to v rozmezí od dvaceti do třiceti let nebo TOS na doživotí.⁵⁷ V jiné literatuře Solnař a Fenyk⁵⁸ uvádí rozlišení TOS na trest primární, tedy nepodmíněný, a sekundární, který je uložen až poté, co nebyl vykonán jiný druh trestu.

2.1.2 Ústavně právní rámec trestu odnětí svobody

TOS představuje nejzávažnější zásah do základních lidských práv a svobod jednotlivce, která jsou na vnitrostátní úrovni garantována v Ústavním pořádku České republiky.⁵⁹

Čl. 2 odstavce 4 Ústavy České republiky (dále jen „Ústavy“) stanoví, že: *„Každý občan může činit vše, co není zákonem zakázáno, a nikdo nesmí být nucen činit, co mu zákon neukládá.“*⁶⁰ Dále čl. 4 Ústavy, upravuje ochranu základních práv soudní mocí,⁶¹ a to ve spojení s čl. 36 odstavce 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „LZPS“), kde je zakotveno právo každého na domáhání se svého práva stanoveným postupem

⁵⁶ Dle § 52 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

⁵⁷ Dle § 54 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

⁵⁸ SOLNAŘ, Vladimír. *Systém českého trestního práva*. Část třetí. Tresty a ochranná opatření. Praha: Novatrix, 2009, s. 58.

⁵⁹ KALVODOVÁ, Věra. *Trest odnětí svobody a jeho výkon*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 39.

⁶⁰ Dle čl. 2 odstavce 4 ústavního zákona č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

⁶¹ Dle čl. 4 ústavního zákona č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

u nestranného a nezávislého soudu.⁶² Mezi základní ústavně právní základ TOS lze zařadit také čl. 10 a 10a Ústavy. Článek 10 Ústavy říká, že: „*Vyhlášené mezinárodní smlouvy, k jejichž ratifikaci dal Parlament souhlas a jimiž je Česká republika vázána, jsou součástí právního řádu; stanoví-li mezinárodní smlouva něco jiného než zákon, použije se mezinárodní smlouva.*“⁶³

Mezi další ústavně zakotvená práva týkající se *ukládání* TOS zařazujeme čl. 8 odstavec 1 a 2 LZPS, kde je vymezena osobní svoboda jednotlivce, kterého lze stíhat nebo zbavit osobní svobody pouze a jen na základě zákona. Dále pak čl. 39 LZPS, kde je stanovena zásada „*nullum crimen, nulla poena sine lege*,“⁶⁴ tedy, že jen zákon stanoví, co je TČ a jaký trest za něj lze uložit.⁶⁵

Z hlediska *výkonu* trestu odnětí svobody čl. 7 odst. 2 LZPS, kde je zakotven zákaz mučení, krutého, nelidského nebo ponižujícího zacházení či trestu. Dále čl. 9 LZPS, na jehož základě jsou zakázané nucené práce a služby, vyjma prací a služeb, které jsou ukládány ve výkonu TOS. Při výkonu TOS je třeba zachovávat lidskou důstojnost, což je zakotveno v čl. 10 LZPS.⁶⁶

Na mezinárodní úrovni je nutno zmínit dokument, který zaručuje svobodu jednotlivce, a to Evropskou úmluvu o ochraně lidských práv

⁶² Dle čl. 31 odstavce 1 ústavního zákona č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, ve znění pozdějších předpisů.

⁶³ Dle čl. 10 ústavního zákona č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

⁶⁴ KALVODOVÁ, Věra. *Trest odnětí svobody a jeho výkon*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 39.

⁶⁵ Dle čl. 8 odstavce 1 a 2 a čl. 36 ústavního zákona č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, ve znění pozdějších předpisů.

⁶⁶ Dle čl. 7 odstavce 2, čl. 9 a 10 ústavního zákona č. 2/1992 Sb., Listina základních práv a svobod, ve znění pozdějších předpisů.

(dále jen „EÚLP“) a v souvislosti s tím systémem kontroly, kterou zajišťuje Evropský soud pro lidská práva (dále jen „ESLP“). Čl. 5 EÚLP stanoví, že „každý má právo na svobodu a osobní bezpečnost. Nikdo nesmí být zbaven osobní svobody“,⁶⁷ vyjma případů stanovených EÚLP. Pro účely nepodmíněného TOS je v EÚLP uvedeno, že uvěznit osobu lze v souladu se zákonným odsouzením, které vydá příslušný soud.⁶⁸ EÚLP dále obsahuje práva jako je zákaz mučení, nelidského či ponižujícího zacházení, zákaz retroaktivity k tíži pachatele nebo zákaz nucených prací, vyjma prací, které jsou běžně požadované při VTOS. Nejčastější problém, který je řešen před ESLP, je spojen s čl. 3 EÚLP, kde je zakotveno nelidské a ponižující zacházení. K tomuto porušení dochází ve spojitosti s přeplněností věznic. Jako řešení se nabízí stavba nových věznic, k výstavbě však dochází nejčastěji v době reforem.⁶⁹ Další významný dokument na této úrovni představují Evropská vězeňská pravidla, kterým se budu podrobněji věnovat dále v textu.⁷⁰

Základní pravidla upravující výkon TOS jsou obsažena v zákoně č. 40/2009 Sb., trestní zákoník v § 55 a následující. V zákoně č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním. Podrobněji se výkonem nepodmíněného TOS zabývá zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů a vyhláška č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody

⁶⁷ Dle čl. 5 Evropské úmluvy o lidských právech. ECHR [online]. [cit. 15. 2. 2019]. Dostupné z: https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_CES.pdf

⁶⁸ Tamtéž.

⁶⁹ BALES, Kevin and WHITFIELD, Dick. *State of the Prisons – 200 years on*. London and New York: Routledge, 1991, s. 5.

⁷⁰ KALVODOVÁ, Věra. *Trest odnětí svobody a jeho výkon*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 22-27.

(dále jen „Řád výkonu trestu“).⁷¹ Dále pak ještě zákon č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční stráži České republiky, dle něhož Vězeňská služba zajišťuje výkon nepodmíněného trestu odnětí svobody.⁷²

2.1.3 Vymezení nepodmíněného trestu odnětí svobody

V českém právním řádu je nepodmíněný TOS považován za univerzální, nejpřísnější, základní a nezastupitelný. Jeho univerzalita spočívá v tom, že jej lze uložit za jakýkoliv TČ a jakémukoliv dospělému pachateli. Univerzálnost spatřujeme také v tom, že ho nalezneme v každé skutkové podstatě uvedené ve zvláštní části TZ. Za nejpřísnější je považován, protože soud k jeho uložení přistoupí až tehdy, kdy nelze dosáhnout účelu trestu jinak nebo pachateli, který spáchal takový TČ, za který je jedinou sankcí nepodmíněný TOS. Jedná se tedy o tzv. *trest ultima ratio*. Pojem nejpřísnější také spočívá v tom, že jeho uložení představuje nejširší zásah do základních práv a svobod jednotlivce, která stanovuje LZPS. Jde například o zásah do osobní svobody, nedotknutelnosti osoby, právo na rodinu či soukromí, právo podnikat. Pojem základní značí to, že nepodmíněný TOS byl dříve nejčastěji ukládaným druhem trestu. Nezastupitelnost nepodmíněného TOS můžeme spatřovat pouze u některých závažných TČ, což znamená, že u některých TČ se neuplatní ukládání tohoto druhu trestu jako *ultima ratio*, ale tento druh trestu pak představuje jediný možný trest, který pachateli v daném případě půjde uložit.⁷³

⁷¹ MAREŠOVÁ, Alena a kolektiv. *Výkon nepodmíněného trestu odnětí svobody – kriminologická analýza*. 1. vyd. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci. Praha, 2016, s. 58.

⁷² Dle § 1 zákona č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční stráži České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

⁷³ KALVODOVÁ, Věra. *Trest odnětí svobody a jeho výkon*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 41-44.

Na základě zmíněného lze tedy vyvodit, že nepodmíněný TOS má subsidiární povahu. Subsidiární povaha nepodmíněného TOS je také přímo vymezena v TZ, a to v § 55 odst. 2, kde je stanoveno, že za TČ, u kterých nepřekročí horní hranice trestní sazby pět let, lze uložit tento trest, pouze pokud by vzhledem k osobě pachatele uložení jiného trestu nevedlo k nápravě.⁷⁴ Zákonem č. 330/2011 Sb., byl rozšířen okruh TČ, u kterých by mělo být uložení nepodmíněného TOS výjimečné a to tak, že došlo ke zvýšení horní hranice trestní sazby z původních tří let na pět let (s účinností k 1. 12. 2011).⁷⁵ Čímž došlo opět k posílení postavení nepodmíněného TOS jako *ultima ratio*.

Nepodmíněný TOS má speciální preventivní účel, který lze spatřovat v tom, že v případě, kdy je odsouzený ve VTOS znemožní se mu páchat další TČ. Tento druh trestu má také výchovný účinek, kdy samotné uvěznění, tj. omezení na osobní svobodě, působí na pachatele výchovně, a následně v průběhu výkonu trestu se přidávají ještě další mechanismy výchovy.⁷⁶

Samotné trvání nepodmíněného TOS je omezeno maximální možnou délkou, kterou představuje obecná horní hranice dvacet let, která byla oproti předchozí úpravě zvýšena o pět let. Tuto hranici lze překročit pouze výjimečně (pokud jde o mimořádné zvýšení TOS, pro které zákon stanovuje podmínky, nebo uložení výjimečného trestu, případně při ukládání trestu pachateli, který TČ spáchal ve prospěch organizované skupiny). Minimální délka trvání TOS není zákonem výslovně stanovena, ale vzhledem k povaze TOS je zřejmé, že by nejnižší

⁷⁴ Dle § 55 zákona č. 40/2009 sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

⁷⁵ Dle zákona č. 330/2011 Sb.

⁷⁶ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná, zvláštní část*. 6. aktualizované a doplněné vydání podle stavu k 1. 10. 2017. Praha: Leges, 2017, s. 397.

možná výměra trestu mohla být dvacet čtyři hodin. Takový trest by postrádal jakýkoliv smysl. Výměra trestu se zpravidla ukládá v rozmezí trestní sazby v jednotlivých skutkových podstatách TČ.⁷⁷

Problematickou část nepodmíněného TOS, z pohledu možnosti nápravy pachatele, představují tzv. krátkodobé nepodmíněné TOS. Za ty jsou považovány nepodmíněné TOS do jednoho roku. Někdy se můžeme setkat i s vymezením délky v trvání od tří do šesti měsíců.⁷⁸ Podle mého názoru krátkodobé tresty nemohou správně naplnit výchovnou funkci trestu. Jelikož pokud je na pachatele působeno v rámci programu zacházení, nemůže za tak krátkou dobu dojít k úplné resocializaci, proto tento druh trestu postrádá svůj smysl. Také je jasné, že se krátkodobé tresty pojí s méně závažnými TČ. Zde bych podotkla skutečnost, že v tak krátké době naopak může dojít k negativnímu ovlivnění osoby, které byl uložen krátkodobý trest, a to ze strany ostatních odsouzených, kteří mohou být ve vězení za závažnější trestnou činnost. Vzhledem k problému přeplněnosti věznic si myslím, že u těchto pachatelů, by bylo vhodné zvolit některý z alternativních trestů, kdy bych za vyhovující považovala například trest domácího vězení. A to především vzhledem k tomu, že tento alternativní trest představuje stejně jako nepodmíněný TOS určité omezení na osobní svobodě. Dalším důvodem je také fakt, že trest domácího vězení je podstatně levnější záležitostí než výkon trestu ve věznici.

Nicméně si také myslím, že u některých pachatelů není jiná možnost, než uložit nepodmíněný TOS, protože by nebylo možné jiným způsobem dosáhnout účelu nápravy. Také je nutné zohledňovat negativní

⁷⁷ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná, zvláštní část*. 6. aktualizované a doplněné vydání podle stavu k 1. 10. 2017. Praha: Leges, 2017, s. 398.

⁷⁸ MEZNÍK, Jiří; KALVODOVÁ, Věra; KUČHTA, Josef. *Základy penologie*. Brno: Masarykova univerzita, 1995, s. 30.

vlivy, které s sebou nese nepodmíněný TOS a to například, že dochází ke ztrátě vazeb na rodinu, přátele, odsouzený přijde o práci apod. S tímto jevem jsem se setkala u odsouzených v kuřimské věznici, kdy značná část odsouzených řekla, že jim vězení vzalo rodinu, případně práci. Ale zde musím podotknout fakt, že někteří z těchto respondentů, poukázali na to, že samo toto omezení na ně působí nápravně, protože ví, že nespáchat TČ znamená nebyt omezen na svobodě a návazně pak nepřijít o rodinu, práci.

Pro účely méj diplomové práce, je zde dobré zdůraznit, že při stanovení výměry nepodmíněného TOS, se přihlíží k polehčujícím okolnostem. Kdy zákon za polehčující okolnost považuje, pokud TČ spáchala osoba ve věku blízkému mladistvému.⁷⁹ U této kategorie pachatelů TČ je zřejmá nedostatečná rozumová a volní vyspělost, kdy při výběru sankce je nutné přihlížet k tomu, aby bylo dosaženo co největšího sociálního a duševního rozvoje jedince.

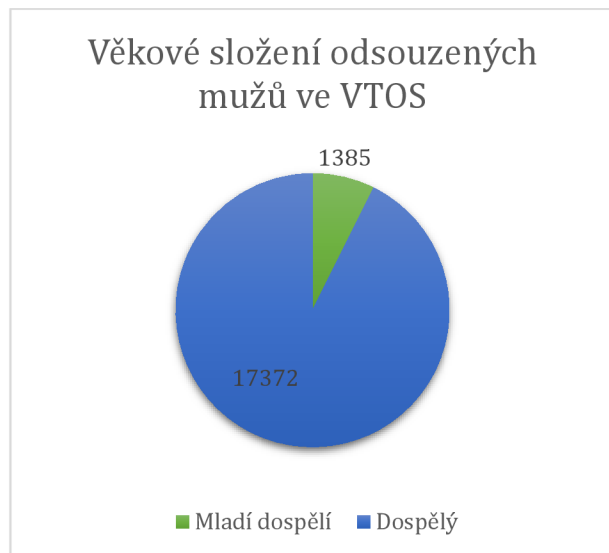
Pro demonstraci současné situace ve věznicích připojuji statistiky. Aktuální počet vězňených osob k 4. 2. 2019 je 21634.⁸⁰ Kapacita věznic k 31. 12. 2018 byla pouze 21029, z čehož je zcela jasně vidět, že české věznice jsou přeplněné.⁸¹

⁷⁹ Dle § 39 a § 41 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

⁸⁰ Rychlá fakta. *Vězeňská služba ČR* [online]. © 2019 Vězeňská služba ČR [cit. 4. 2. 2019]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/informacni-servis/rychla-fakta/>

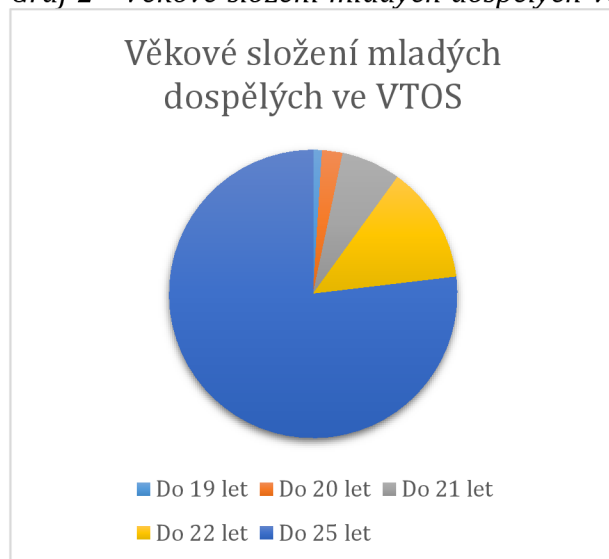
⁸¹ World Prison Brief Data. Czech Republic. *World Prison Brief* [online]. [cit. 4. 2. 2019]. Dostupné z: <http://www.prisonstudies.org/country/czech-republic>

Graf 1 - Věkové složení odsouzených mužů ve VTOS (stav k 31. 12. 2017)⁸²

Zdroj: Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2017.⁸³

Graf 2 - Věkové složení mladých dospělých ve VTOS (stav k 31. 12. 2017)

⁸² Ve své práci pracuji se statistikami do roku 2017, a to vzhledem k tomu, že při sepišování diplomové práce nebyly zveřejněny statistiky za rok 2018.

⁸³ Statistická ročenka Vězeňské služby ČR 2017. *Vězeňská služba ČR* [online]. © 2019 Vězeňská služba ČR [cit. 3. 2. 2019. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/wp-content/uploads/2018/10/Statistická-ročenka-2017.pdf>

Zdroj: Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2017.⁸⁴

Tabulka 1 - Odsouzení ve VTOS - mladí dospělí 2013-2017⁸⁵

Rok	2013	2014	2015	2016	2017
Počet	1724	1523	1650	1626	1387

Zdroj: Statistické ročenky Vězeňské služby České republiky 2013–2017⁸⁶

2.2 Vězeňská služba České republiky

2.2.1 Vymezení pojmu vězeňské služby

Vězeňská služba České republiky (dále jen „vězeňská služba“) byla zřízena zákonem České národní rady č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční stráži České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

Podle ustanovení § 1 zákona o vězeňské službě je vězeňská služba sborem, který zajišťuje výkon vazby, výkon zabezpečovací detence a VTOS, dále pak zajišťuje ochranu pořádku a bezpečnosti při výkonu soudnictví a správě soudů a při činnosti státních zastupitelství a Ministerstva spravedlnosti ČR.⁸⁷ Vězeňská služba vznikla k 1. lednu 1993, tj. nabytím účinnosti zákona o vězeňské službě, kdy nahradila dosavadní Sbor nápravné výchovy České republiky, který se tímto dnem zrušil.⁸⁸

⁸⁴ Statistická ročenka Vězeňské služby ČR 2017. *Vězeňská služba ČR* [online]. © 2019 Vězeňská služba ČR [cit. 3. 2. 2019]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/wp-content/uploads/2018/10/Statistická-ročenka-2017.pdf>

⁸⁵ Uvedené údaje jsou však pouze orientační, vzhledem k tomu, že za mladé dospělé považují osoby v rozmezí 18-26 let. A z ročenek a statistik lze vyčíst tresty pro skupinu pouze do 25 let.

⁸⁶ Statistické ročenky Vězeňské služby ČR 2013-2017. *Vězeňská služba ČR* [online]. © 2019 Vězeňská služba ČR [cit. 3. 2. 2019]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/informacni-servis/statistiky/statisticke-rocenky-vezenske-sluzby/>

⁸⁷ Dle § 1 zákona č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční stráži České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

⁸⁸ Dle § 29 a § 30 zákona č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční stráži České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

2.2.2 Organizace vězeňské služby

Vězeňská služba je ozbrojený bezpečnostní sbor, správní úřad a účetní jednotka. Vězeňská služba spadá do resortu ministra spravedlnosti a je přímo řízena generálním ředitelem vězeňské služby, jehož jmenuje a odvolává ministr spravedlnosti. Což znamená, že nevyšší instanci tvoří Ministerstvo spravedlnosti ČR, na něj navazuje Generální ředitelství Vězeňské služby se sídlem v Praze, v čele s generálním ředitelem, který je zároveň ministru spravedlnosti odpovědný za činnost Vězeňské služby České republiky.

Vězeňská služba je tvořena organizačními jednotkami.⁸⁹ Z horizontálního pohledu bychom organizační jednotky členili na vazební věznice, věznice, ústavy pro zabezpečovací detence, Střední odborné učiliště a Akademie vězeňské služby. Mezi organizační jednotky také spadá generální ředitelství, které má, oproti v předchozí větě zmiňovaným organizačním jednotkám, specifické postavení, a to především v tom, že organizuje činnost výše uvedených organizačních jednotek, zabezpečuje společné úkoly ostatních jednotek, metodicky je řídí a kontroluje. Generální ředitel také jmenuje a odvolává ředitele jednotlivých organizačních jednotek.⁹⁰ Zřizování a rušení základních organizačních jednotek spadá do kompetence ministra spravedlnosti.⁹¹

⁸⁹ Dle § 1 zákona č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážci České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

⁹⁰ MATES, Pavel; ŠKODA, Jindřich; VAVERA, František. *Veřejné sbory*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011, s. 28.

⁹¹ KARABEC, Zdeněk; VLACH, Jiří; HULMÁKOVÁ, Jana. *Criminal justice systém in the Czech Republic*. 3rd amended and revised edition. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2017, s. 89.

Základní organizační jednotky:

- a) *vazební věznice* – jejich hlavním úkolem je zabezpečování vazby tak, aby došlo k naplnění zákonem stanoveného účelu a aby výkon vazby byl v souladu se zákonem č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby, ve znění pozdějších předpisů,
- b) *věznice* – jejich úkolem je zabezpečit VTOS tak, aby jeho výkon byl v souladu se zákonem č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů věznice především usilují o to, aby omezily riziko následné recidivy, aby osoby odsouzené po propuštění z VTOS již vedly řádný život, také zabezpečují ochranu společnosti před pachateli TČ a zamezují dalšímu páchání TČ,⁹²
- c) *ústavy pro výkon zabezpečovací detence* – jejich úkolem je zabezpečení terapeutického a výchovného působení na osoby ve výkonu zabezpečovací detence. Zabezpečovací detence je uskutečňována v ústavech se zvláštní ostrahou např. léčebné, psychologické. Zabezpečovací detence se řídí zákonem č. 129/2008 Sb., o výkonu zabezpečovací detence a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů,
- d) *Akademie Vězeňské služby* – dřívější název byl Institut vzdělávání Vězeňské služby ČR. Jedná se o vzdělávací zařízení ve Stráži pod Rálskem s celorepublikovou působností.⁹³ Zařízení zajišťuje kurzy Základní odborné přípravy zaměstnanců, specializační kurzy

⁹² KARABEC, Zdeněk; VLACH, Jiří; HULMÁKOVÁ, Jana. *Criminal justice systém in the Czech Republic*. 3rd amended and revised edition. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2017, s. 90.

⁹³ Akademie Vězeňské služby ČR – historie. *Vězeňská služba ČR* [online]. © 2019 Vězeňská služba ČR [cit. 3. 2. 2019]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/akademie-vs-cr/informacni-servis/historie/>

v rámci Celoživotního vzdělávání a kurzy pro další vzdělávání sociálních pracovníků Vězeňské služby ČR,⁹⁴

- e) *střední odborná učiliště* – jde o školy, které jsou provozovány v areálu věznic a jsou určeny k vzdělávání osob, které jsou ve VTOS. Jedná se o vzdělávací programy v rozsahu středního nebo odborného učiliště např. práce ve stravování, strojírenské práce, šití prádla apod. V České republice máme celkem 9 škol, a to v Heřmanicích, Pardubicích, Plzni, Rýnovicích, Světlé nad Sázavou, Valdicích, Všehrdech, Kuřimi, Stráži pod Rálskem. Průměrný počet žáků ve školním roce 2017-2018 byl okolo 900.⁹⁵
- f) *zotavovny Vězeňské služby ČR* – jedná se příspěvkové organizace zřízené Ministerstvem spravedlnosti ČR, kde probíhá rehabilitační a rekreační terapie příslušníků a občanských pracovníků Vězeňské služby ČR a pracovníků resortu Ministerstva spravedlnosti ČR.⁹⁶

V současné době máme v České republice celkem deset vazebních věznic, dvacet pět věznic a dva detenční ústavy.⁹⁷

Vězeňská služba se dle úkolů, které zajišťuje, dělí na vězeňskou stráž, justiční stráž, správní služba, Akademie Vězeňské služby a pověřené orgány

⁹⁴ Akademie Vězeňské služby ČR – vzdělávání. *Vězeňská služba ČR* [online]. © 2019 Vězeňská služba ČR [cit. 3. 2. 2019]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/akademie-vs-cr/informacni-servis/vzdelavani/>

⁹⁵ Střední odborné učiliště. *Vězeňská služba ČR* [online]. © 2019 Vězeňská služba ČR [cit. 3. 2. 2019]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/stredni-odborne-uciliste/informacni-servis/vzdelavaci-aktivity/>

⁹⁶ SOCHŮREK, Jan. *Kapitoly z penologie*. II. díl, Teorie a praxe zacházení s vězňnými. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2007, s. 8.

⁹⁷ Organizační jednotky. *Vězeňská služba ČR* [online]. © 2019 Vězeňská služba ČR [cit. 3. 2. 2019]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/organizacni-jednotky/>

Vězeňské služby. Postavení ozbrojeného bezpečnostního sboru mají pouze vězeňská a justiční stráž.⁹⁸

- a) *Vězeňská stráž* – zajišťuje střežení, převádění a eskort osob, které jsou ve výkonu vazby, výkonu zabezpečovací detence a VTOS. Pokud je k tomu povolána vykonává také úkoly justiční stráže, tj. střeží budovy soudů, státních zastupitelství a Ministerstva spravedlnosti ČR. Při této činnosti dohlíží na pořádek a kázeň v uvedených prostorách. Povolat vězeňskou stráž k plnění úkolů justiční stráže lze jen v mimořádných případech a pouze se souhlasem generálního ředitele,
- b) *justiční stráž* – hlavní činností je zajištění pořádku a bezpečnosti v budovách soudů, stejně jako vězeňská stráž může být justiční stráž povolána k plnění úkolů vězeňské stráže, tj. střežení vazební věznice a věznice, převádění osob a eskort osob v daných zařízeních. Opět platí, že tato situace může nastat jen v mimořádných případech a se souhlasem generálního ředitele,
- c) *správní služba* – rozhoduje ve správním řízení dle zvláštních právních předpisů. Správní služba zabezpečuje organizační, ekonomickou, vzdělávací, výchovnou, zdravotnickou a další odbornou činnost,
- d) *pověřené orgány Vězeňské služby* – mají postavení policejního orgánu v řízení o TČ, které spáchají osoby ve výše uvedených zařízeních.⁹⁹

⁹⁸ Dle § 3 zákona č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční stráži České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

⁹⁹ Dle § 3 zákona č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční stráži České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

2.2.3 Personál vězeňské služby

Personál Vězeňské služby České republiky je rozdělen do dvou skupin.¹⁰⁰ První skupinou jsou příslušníci ve služebním poměru, kterých je průměrně okolo 63 %, druhou skupinu pak tvoří občanští zaměstnanci v pracovním poměru, kterých je okolo 37 %.¹⁰¹

Příslušníci ve služebním poměru – řídí se zákonem č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů, ve znění pozdějších předpisů. Příslušníkem může být jen osoba, která o přijetí požádá a splní podmínky stanovené zákonem o služebním poměru:

- musí se jednat o občana České republiky,
- musí být starší 18 let,
- musí být bezúhonný – prokazuje se opisem z rejstříku trestů,
- musí mít minimálně střední vzdělání nebo střední s výučním listem, v praxi se stává, že starší příslušníci si požadované vzdělávání často doplňují při výkonu služby,
- musí mít zdravotní, osobní a fyzickou způsobilost k výkonu služby – v přijímacím řízení se prověřuje přítomnost omamných a psychotropních látek, zdravotní způsobilost je prověřována posudkem lékaře Vězeňské služby ČR, fyzická způsobilost se prokazuje testy tělesné zdatnosti a osobní způsobilost je prověřována na základě psychologických testů,
- nesmí být členem žádné politické strany nebo politického hnutí,

¹⁰⁰ HENDRYCH, Igor. *Vybrané kapitoly z penologie*. Opava: Slezská univerzita v Opavě, Fakulta veřejných politik v Opavě, Ústav pedagogických a psychologických věd, 2010, s. 62.

¹⁰¹ Výroční zpráva Vězeňské služby ČR. *Vězeňská služba ČR* [online]. © 2019 Vězeňská služba ČR [cit. 3. 2. 2019]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/vyrocní-zprava-vs-cr-2017-final/>

- nesmí vykonávat živnostenskou či jinou výdělečnou činnost a nesmí mít členství v řídicích či kontrolních orgánech právnické osoby, které vykonávají podnikatelskou činnost,
- ke vzniku služebního poměru je třeba složit také služební slib.¹⁰²

Jakmile je příslušník přijat do služebního poměru, následuje tzv. základní kurz, který probíhá na Akademii Vězeňské služby ve Stráži pod Rálskem. Po jeho absolvování může být příslušník pověřen plněním úkolů.¹⁰³ Během mého výzkumu, jsem zaznamenala informaci od personálu věznice, že základní kurz je zdoluhavý (12 týdnů) a často se proto stává, že kurz osoby ucházející se o pracovní místo nedokončí, nebo sice dokončí, ale brzy na to, práci opustí.

Příslušníci vězeňské služby zajišťují vnější a vnitřní bezpečnost věznic, jedná se tedy o strážní a dozorčí službu.¹⁰⁴ Strážní služba je spojená především s eskortou vězňů na pracoviště, k soudům, do zdravotnických zařízení apod. Strážný také zajišťuje převádění v prostorách věznice např. k lékaři, výslechu, pohovoru. Dozorčí služba vykonává stálou kontrolní a dozorčí činnost nad vězni. Dále pak zajišťuje dodržování pořádku a kázně vězňů, vykonává jejich prohlídky, prohlídky cel apod.¹⁰⁵ Podle zákona o služebním poměru jsou příslušníkům přiznána oprávnění a dány povinnosti, nejvýznamnějším oprávněním je možnost

¹⁰² Dle § 13 - § 17 zákona č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁰³ HENDRYCH, Igor. *Vybrané kapitoly z penologie*. Opava: Slezská univerzita v Opavě, Fakulta veřejných politik v Opavě, Ústav pedagogických a psychologických věd, 2010, s. 62.

¹⁰⁴ Tamtéž.

¹⁰⁵ SOCHŮREK, Jan. *Kapitoly z penologie*. II. díl, Teorie a praxe zacházení s vězněnými. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2007, s. 11-12.

v určitých případech použít donucovací prostředky.¹⁰⁶ Příslušníci vězeňské služby při výkonu služby nosí zpravidla stejnokroj, tj. uniformu s identifikačním číslem. Součástí uniformy je také uvedení hodnosti na rameni, případně na jiné části stejnokroje.¹⁰⁷

Občanští zaměstnanci v pracovním poměru – pracovní poměr občanských zaměstnanců se řídí zákonem č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů. Uchazečům, kteří jsou přijímáni na post zaměstnanců na konkrétní pracovní místo jsou zákonem stanoveny konkrétní kvalifikační předpoklady. Obecně podmínky pro přijetí jsou:

- bezúhonnost,
- kvalifikační předpoklady (popř. odborná způsobilost), jež jsou stanoveny právními předpisy a kvalifikační předpoklady stanovené vnitřním platovým předpisem,
- pro výkon vedoucích funkcí, které jsou založeny jmenováním, je nutné lustrační osvědčení, případně bezpečnostní prověrka.¹⁰⁸

Občanští zaměstnanci mají také povinnost absolvovat kurz na Akademii Vězeňské služby ve Stráži pod Rálskem, tento kurz je však odlišný od kurzu, který musí absolvovat příslušníci ve služebním poměru.

¹⁰⁶ HENDRYCH, Igor. *Vybrané kapitoly z penologie*. Opava: Slezská univerzita v Opavě, Fakulta veřejných politik v Opavě, Ústav pedagogických a psychologických věd, 2010, s. 62.

¹⁰⁷ Uniformy příslušníků Vězeňské služby ČR. *Vězeňská služba ČR* [online]. © 2019 Vězeňská služba ČR [cit. 3. 2. 2019]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/vazebni-veznice-litomeric/o-nas/personal/uniformy-prislusniku-vezenske-sluzby-cr/>

¹⁰⁸ Personalistika. *Vězeňská služba ČR* [online]. © 2019 Vězeňská služba ČR [cit. 3. 2. 2019]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/o-nas/personalistika/zamestnanecky-pomer-vs-cr/>

Občanští zaměstnanci jsou tzv. specialisti na odděleních výkonu vazby a VTOS a jsou administrativně logickou podporou pro naplňování účelů vazby a VTOS. Podílejí se především na speciálních úkolech na odděleních nebo na úkolech, které se týkají ekonomických, zdravotnických, personálních, správních, informačních technologií, logistiky a zaměstnávání vězňů. Ve věznicích jsou také specialisté, kteří se zaměřují na tvorbu tzv. programů zacházení s vězni.¹⁰⁹ Mezi občanské zaměstnance se řadí také zaměstnanci, kteří nejsou specialisti na odděleních, jsou jimi např. údržbáři, kuchaři apod.¹¹⁰

Mezi specialisty se řadí:

- a) *vychovatel* – jeho hlavní úkol náplně práce je výchovná, vzdělávací, diagnostická a preventivní činnost, která se zaměřuje na rozvoj osobnosti odsouzeného.¹¹¹ Vychovatelé mají ve své kompetenci vytváření kroužků, programy zacházení, hodnocení konkrétních odsouzených apod. V rámci výzkumu ve Věznici Kuřim bylo zřejmé, že se vychovatel s jemu svěřenou skupinou odsouzených zná. Bylo zcela jasně vidět, že zná sociální vztahy a atmosféru v dané skupině. Což vyplývá i z toho, že každá ubytovna má jednoho případně dva stálé vychovatele. Dále v rámci své činnosti zpracovává osobní karty odsouzených, kde postupně zapisuje, jak jednotliví odsouzení naplňují účel VTOS,

¹⁰⁹ HENDRYCH, Igor. *Vybrané kapitoly z penologie*. Opava: Slezská univerzita v Opavě, Fakulta veřejných politik v Opavě, Ústav pedagogických a psychologických věd, 2010, s. 62-63.

¹¹⁰ SOCHŮREK, Jan. *Kapitoly z penologie*. II. díl, Teorie a praxe zacházení s vězňemi. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2007, s. 10.

¹¹¹ HENDRYCH, Igor. *Vybrané kapitoly z penologie*. Opava: Slezská univerzita v Opavě, Fakulta veřejných politik v Opavě, Ústav pedagogických a psychologických věd, 2010, s. 63.

- b) *sociální pracovník* – hlavní náplní jeho práce je, aby návrat odsouzeného do běžného života byl plynulý. Samostatně pak poskytuje sociálně právní poradenství odsouzeným,
- c) *speciální pedagog* – jde o odborného zaměstnance, kterému jsou svěřeni odsouzení, za účelem realizace programů zacházení na odborné úrovni. Zpracovává plány jednotlivých aktivit programu zacházení a podílí se také na vyhodnocení účinnosti daného plánu. Metodicky řídí práci vychovatelů a pedagogů volného času, je jejich nadřízeným,
- d) *psycholog* – ve své práci se zaměřuje na odbornou psychologickou činnost a dále zajišťuje odbornou realizaci programu zacházení. Jde především o zpracování psychologických posudků odsouzených, za účelem doporučení programu zacházení,
- e) *vychovatel – terapeut* – náplní jeho práce je realizace individuálních a skupinových terapií. V rámci své činnosti sleduje, jak se mění chování odsouzených, hodnotí, jak je kvalitní účast odsouzeného v programu zacházení a informuje o tom vychovatele a psychologa,
- f) *pedagog volného času* – zabývá se skupinovými a individuálními aktivitami, zejména jde o rukodělné, sportovní nebo kulturní činnosti s odsouzenými.¹¹²

Největší problém týkající se vězeňského systému spatřuji v nedostatku personálu, a to především odborného. Tento fakt navazuje na nejčastěji zmiňovaný problém přeplněnosti věznic. Jako hlavní problém bych vnímala přetíženost vychovatelů, kteří mají na odsouzené působit tak,

¹¹² HENDRYCH, Igor. *Vybrané kapitoly z penologie*. Opava: Slezská univerzita v Opavě, Fakulta veřejných politik v Opavě, Ústav pedagogických a psychologických věd, 2010, s. 63-71.

aby po propuštění na svobodu vedli řádný život, nicméně v současné době připadá na jednoho vychovatele dvojnásobný počet odsouzených, než by měl být. Jeden vychovatel by měl pracovat se skupinou dvaceti odsouzených. Na novém oddílu mladých dospělých ve Věznici Kuřim se však nyní daří tyto normy splňovat, kdy na počet 32 odsouzených připadají dva vychovatelé.

2.3 Typy věznic v České republice a diferenciaci odsouzených de lege lata

V České republice do 30. 9. 2017 bylo možné nepodmíněný TOS vykonat diferencovaně ve čtyřech základních typech věznic, a to s dohledem, dozorem, ostrahou, nebo se zvýšenou ostrahou.¹¹³ K tomuto datu nabyla účinnosti novela zákona č. 58/2017 Sb., kdy došlo ke zrušení dvou typů věznic – s dohledem a dozorem, kdy se jednalo o dva nejmírnější typy věznic.¹¹⁴

Nynější právní řád dává soudům možnost, na základě vnější diferenciaci, zařadit odsouzené do dvou typů věznic, a to:

- a) s ostrahou,
- b) se zvýšenou ostrahou.¹¹⁵

Ad a) Zařazování pachatelů do věznic s ostrahou je vymezeno negativně, a to tak, že pokud nejsou naplněny podmínky pro umístění pachatele do věznice se zvýšenou ostrahou (viz ad b), je umístěn do věznice

¹¹³ Změna vnější diferenciaci. *Vězeňská služba ČR* [online]. © 2019 Vězeňská služba ČR [cit. 4. 2. 2019]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/o-nas/zmena-vnejsi-diferenciaci/obecnny-postup/>

¹¹⁴ Dle § 56 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

¹¹⁵ Tamtéž.

s ostrahou. ZVTOS dále stanovuje dělení typu věznice s ostrahou, a to dle stupně zabezpečení na oddělení:

- s nízkým stupněm zabezpečení,
- se středním stupněm zabezpečení,
- s vysokým stupněm zabezpečení.¹¹⁶

Kritéria pro stanovení stupně zabezpečení jsou určena na základě vnějších a vnitřních rizik. Vnější rizika vyjadřují, jakou mírou je odsouzený nebezpečný pro společnost, a to především s ohledem na spáchaný TČ, formu zavinění (úmysl, nedbalost) nebo zda již byl daný odsouzený v minulosti trestně stíhán. Vnitřní rizika vyjadřují, jakou mírou může odsouzený narušit bezpečnost v průběhu výkonu trestu, jde například o hrozbu potencionálního útěku, průběh předchozích výkonů trestů či nevykonaná ochranná opatření.¹¹⁷

Rizika jsou vyhodnocována odbornou komisí, jejíž složení je následující – vedoucí oddělení (případně ředitel věznice), vychovatel, psycholog, speciální pedagog, sociální pracovník nebo další zaměstnanci věznice. Odborná komise poté doporučí, na které oddělení věznice s ostrahou má být odsouzený umístěn (vnitřní diferenciací). Konečné rozhodnutí o umístění odsouzeného na určité oddělení náleží řediteli věznice.¹¹⁸

Ad b) Do věznice se zvýšenou ostrahou soud zařadí pachatele TČ, pokud mu byl uložen výjimečný trest, spáchal TČ ve prospěch organizované zločinecké skupiny, pachateli zvláště závažného zločinu (kdy výměra

¹¹⁶ Dle § 12a zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů.

¹¹⁷ Dle § 12b zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů.

¹¹⁸ Tamtéž.

uloženého trestu přesáhne osm let) nebo pachateli, který byl odsouzen za úmyslný TČ a pokusil se uprchnout, případně v posledních pěti letech uprchl.¹¹⁹

2.4 Práva a povinnosti odsouzených

Podle české právní úpravy mají odsouzení práva a povinnosti, které vycházejí ze zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a vyhlášky č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody. Předlohou pro vypracování zmíněného zákona byla úprava v Evropských vězeňských pravidlech (dále jen „EVP“). Vzhledem k jejich významu jsem se rozhodla těmto pravidlům věnovat závěrečnou část této podkapitoly.

2.4.1 Práva odsouzených

Základ práv odsouzených je stanoven ve vnitřních řádech jednotlivých věznic. K vydání vnitřních řádů je oprávněn ředitel věznice, a to se souhlasem Generálního ředitelství Vězeňské služby. Ve vnitřních řádech jsou upraveny denní rozvrhy, které zahrnují např. budíček, večeřku, čas vycházek, stanovení aktivit programu zacházení apod.¹²⁰

Dle ustanovení § 15 ZVTOS, jsou odsouzeným poskytována rovnocenná práva bez ohledu na typ věznice, ve které odsouzený TOS vykonává.¹²¹

¹¹⁹ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná, zvláštní část*. 6. aktualizované a doplněné vydání podle stavu k 1. 10. 2017. Praha: Leges, 2017, s. 403.

¹²⁰ KALVODOVÁ, Věra. *Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2012, s. 42.

¹²¹ Dle § 15 zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů.

Práva odsouzených lze rozřadit do tří podskupin:

Práva týkající se sociálních potřeb a zdravotní služby – zde jsou zahrnuta práva, která jsou nezbytná a důležitá pro duševní a fyzické potřeby odsouzených.¹²² Jsou jimi práva na lůžko a uzamykatelnou skříňku, na nepřetržitý osmihodinový spánek, na osobní hygienu a úklid, na alespoň jednu jednogodinovou vycházku za den, na stravu, na osobní volno, na oděv. V případě potřeby také právo na poskytnutí zdravotních potřeb a služeb.¹²³ Problematiku nedodržování těchto práv již několikrát řešil veřejný ochránce práv, kdy za zmínku stojí zpráva o jeho šetření, ve které byl řešen problém s nedostatečným odvětráváním cel, špatným osvětlením, nezajištěním soukromí při provádění hygieny (v koupelnách chyběly zástěny sprchových koutů), kdy věznice na základě konstatovaného pochybení musela přijmout nezbytná opatření k nápravě.¹²⁴

Práva vztahující se k udržení sociálních vztahů – do této skupiny práv patří právo na odesílání a přijímání korespondence, možnost použití telefonu, právo na nákup potravin a osobních věcí, možnost využití návštěvy (toto právo lze uplatnit v době, stanovené v řádu věznice, a to v rozsahu 3 hodin za měsíc), právo na uspokojení duchovních potřeb, uspokojení kulturních potřeb apod.¹²⁵

Práva, která jsou po dobu VTOS omezena případně zbavena – v rámci výkonu trestu nemůže odsouzený dělat vše, co je mu umožněno

¹²² ČERNÍKOVÁ, Vratislava et al. *Sociální ochrana. Terciální prevence, její možnosti a limity*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, s. 98.

¹²³ Dle § 16 zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů.

¹²⁴ Veřejný ochránce práv ČR, závěrečná zpráva o šetření podnětu odsouzeného M. K. ze dne 23. 4. 2009, sp. zn. 3089/2008/VOP/MČ. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 11. 2. 2019].

¹²⁵ Dle § 17 až 25 zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů.

na svobodě, ale musí dodržovat pravidla stanovená v řádu věznice. Jako příklad omezení lze uvést možnost omezit nedotknutelnost odsouzeného, přiměřené omezení soukromí, svobody pohybu, svobodné volby povolání apod. Odsouzení jsou po dobu VTOS zbaveni například těchto práv – právo na stávku, možnosti sdružovat se ve spolcích, nemohou podnikat, zakládat politická hnutí apod.¹²⁶

2.4.2 Povinnosti odsouzených

Povinnosti odsouzených jsou vymezeny v § 28 - § 36 ZVTOS, kde jsou například uvedeny tyto povinnosti – dodržování pořádku a kázně, plnit pokyny a příkazy nadřízeného personálu věznice, plnit úkoly (ukládáné v rámci programu zacházení), dodržovat noční klid, povinnost pracovat (tato povinnost není, pokud je odsouzený uznán trvale či dočasně zdravotně nezpůsobilým), dále pak povinnost podrobit se prohlídkám, podrobit se testům, zda užil návykové látky, zákaz nechat se tetovat případně tetovat jinou osobu apod.¹²⁷

Vzhledem k tomu, že je TOS drahá záležitost, je v zákoně zařazena povinnost úhrady nákladů VTOS.¹²⁸ Samotná úprava je ve Vyhlášce Ministerstva spravedlnosti č. 10/2000 Sb., o srážkách z odměny osob, které jsou ve výkonu trestu odnětí svobody zaměstnány, o výkonu rozhodnutí srážkami z odměny těchto osob a chovanců zvláštních výchovných zařízení a o úhradě dalších nákladů, ve znění pozdějších předpisů. Při svém výzkumu na specializovaném oddíle mladých dospělých

¹²⁶ Dle § 27 zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů.

¹²⁷ Dle § 28 zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů.

¹²⁸ Dle § 35 a § 36 zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů.

ve Věznici Kuřim, jsem se dozvěděla, že mladí dospělí zařazení do speciálního výchovně vzdělávacího programu jsou osvobozeni od placení nákladů za VTOS.

Zde bych také zmínila závěrečné stanovisko veřejného ochránce práv, kdy došlo k pochybení věznice, když prováděla osobní prohlídky v rozporu s právní úpravou a nepřiměřených intervalech. Kdy zákon stanovil, že důkladná osobní prohlídka může být provedena, jsou-li důvodná podezření a na základě individuálních zhodnocení rizik. V daném případě byly prohlídky realizovány zcela bez důvodu a plošně. Ve svém závěrečném stanovisku veřejný ochránce práv konstatoval, že osobní prohlídka je třeba vykonávat takovým způsobem, aby došlo k co nejmenšímu zásahu do nedotknutelnosti osoby a soukromí.¹²⁹ V jiné zprávě o šetření veřejný ochránce práv řešil povinnost odsouzeného poskytnout vzorek moči, k zjištění, zda užil omamné a psychotropní látky. Zde bylo konstatováno, že odsouzený je povinen poskytnout aktuální vzorek vlastní moči.¹³⁰

K problematice odběru moči, za účelem zjištění přítomnosti omamných látek, se vyjadřoval také Ústavní soud ve svém nálezu ze dne 9. října 2018. Soud řešil ústavní stížnost stěžovatele, který namítal zásah do jeho soukromí a důstojnosti při odběru moči. Stěžovatelem byl odsouzený, který byl již několikrát podroben testu vyšetření moči, která měla vést k zjištění přítomnosti omamných látek, kdy předchozí testy vyšly pozitivně. Při posledním odběru byla přítomna zdravotní sestra

¹²⁹ Veřejný ochránce práv ČR, závěrečné stanovisko s návrhem opatření k nápravě ve věci důkladných osobních prohlídek, ze dne 22. 1. 2018, sp. zn. 1751/2017/VOP. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 11. 2. 2019].

¹³⁰ Veřejný ochránce práv, závěrečná zpráva o šetření podnětu odsouzeného J. S. a dalších, ze dne 2. 7. 2013, sp. zn. 1208/2013/VOP/MS. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 11. 2. 2019].

a v tomto případě odsouzený odmítl se testu moči podrobit, a to s poukazem na svoji etnickou příslušnost (Rom) a na stud před osobou odlišného pohlaví. Stěžovatel ve své stížnosti uvedl, že v předchozích případech poskytl vzorek bez protestu, jelikož jeho odběr proběhl před dozorcem, jakožto osobou stejného pohlaví. Ústavní soud shledal, že ačkoli je sestra považována za zdravotní personál, v případě odběru moči se nejedná o zdravotní zásah, kde by bylo nutné, aby odběru asistoval odborník. Proto Ústavní soud shledal, že k zásahu do základních práv stěžovatele došlo.¹³¹

2.4.3 Evropská vězeňská pravidla

Poprvé byla EVP vyhlášena rezolucí Rady Evropy roku 1973, kdy nebyla vydána jako dokument, který by měl mít stálou či konečnou platnost. S vývojem společnosti se i tato pravidla měnila, nejprve došlo k přepracování roku 1987, poté v roce 2006. EVP představují nejvýznamnější mezinárodní dokument, který stanovuje minimální rozsah zásad pro jakoukoliv oblast vězeňské správy.¹³² Nutno podotknout, že EVP mají pouze doporučující charakter, není tedy žádná autorita, která by jejich neplnění postihla sankcí. EVP slouží jako předloha pro vnitrostátní právní řády členských států. I přes jejich doporučující charakter jsou však EVP uznávána a respektována.¹³³

¹³¹ Nález Ústavního soudu ze dne 9. 10. 2018, sp. zn. III. ÚS 309/16. NALUS [online]. Ústavní soud [cit. 12. 2. 2019]. Dostupné z: <https://nalus.usoud.cz/Search/Result-Detail.aspx?id=104094&pos=1&cnt=1&typ=result>

¹³² KALVODOVÁ, Věra. *Trest odnětí svobody a jeho výkon*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 27.

¹³³ KALVODOVÁ, Věra. *Postavení trestu odnětí svobody v systému trestněprávních sankcí*. Brno: Masarykova univerzita, 2002, s. 69.

EVP z roku 2006 mají devět částí, které se vztahují na úpravu VTOS a výkon vazby. V první části EVP jsou uvedeny principy, na jejichž základě jsou pravidla založena. Jde o následujících devět principů:

1. *„se všemi osobami zbavenými svobody bude zacházeno tak, aby byla respektována jejich lidská práva,*
2. *osobám zbaveným svobody budou ponechána veškerá práva, která jim nebyla zákonně odňata uložením výkonu trestu nebo vazby,*
3. *omezení ukládaná osobám zbaveným svobody budou v nezbytně minimálním rozsahu a úměrná legitimnímu účelu, pro který byla uložena,*
4. *vězeňské podmínky, které porušují lidská práva vězňů, nelze ospravedlnit nedostatkem prostředků,*
5. *život ve vězení se musí co možná nejvíce přibližovat pozitivním aspektům života na svobodě,*
6. *výkon trestu bude zajišťován tak, aby umožnil osobám zbaveným na svobody jejich opětné začlenění do svobodné společnosti,*
7. *je nutno podporovat spolupráci s externími sociálními službami a co možná nejvíce i zapojení občanských sdružení do vězeňského života,*
8. *vězeňští pracovníci vykonávají důležitou veřejnou službu a jejich přijímání, zaškolení i pracovní podmínky jim musí umožnit udržování vysoké úrovně jejich péče o uvězněné osoby,*
9. *ve všech věznicích musí probíhat pravidelné státní inspekce a nezávislé kontroly.“¹³⁴*

Další část EVP se týká podmínek pro výkon trestu, kde jsou stanoveny podmínky pro ubytování a umístění. Pro potřeby diplomové práce

¹³⁴ Evropská vězeňská pravidla: *Vězeňská služba ČR* [online]. © 2019 Vězeňská služba ČR [cit. 15. 2. 2019]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/wp-content/uploads/2017/03/Evropská-vězeňská-pravidla.pdf>

je nutné vyzdvihnout bod 18.8, kde je stanoveno, že mladí dospělí mají být umístěni odděleně od starších vězňů. Dále pak EVP v této části obsahují povinnosti stanovené vězeňské správě, a to poskytovat odsouzeným vhodné podmínky pro osobní hygienu, navazování kontaktu s vnějším světem (dopisy, telefon, návštěvy), duchovní péči, dále pak poskytování vhodného oblečení, lůžka, stravy, vzdělání apod. Další části pak obsahují zdravotní péči, udržování pořádku a bezpečnosti ve věznicí (zde jsou například zapracovány osobní prohlídky), úpravu personálu věznice a pravidla vztahující se k inspekci a kontrole, postavení neodsouzených vězňů (tj. osoby ve vazbě), problematiku cílů režimů pro odsouzené vězně.¹³⁵

Vzhledem k obsahu české právní úpravy, která se vztahuje k VTOS, si osobně myslím, že dosahuje Česká republika úrovně, která je stanovena v EVP. Nicméně v praxi může vzniknout problém naplnění těchto požadavků, vzhledem k přeplněnosti věznic nebo k nedostatečnému vybavení věznic (viz zmiňovaný problém s nedostatečnou zástěnou sprchových koutů). Pokud jde o bod 18.8 EVP, který upravuje požadavek oddělení mladých dospělých od ostatních odsouzených, je nutné konstatovat, že tento bod se v České republice daří naplňovat pouze částečně. Vyvozuji, že tento bod zahrnuje, jak mladistvé pachatele (tj. 15-18 let), tak osoby ve věku blízkému mladistvému (tj. 18-26 let). Česká zákonná úprava stanovuje, že mladiství pachatelé vykonávají nepodmíněný TOS ve věznicích pro mladistvé a fakticky tedy dochází k jejich oddělení od dospělých odsouzených. U skupiny mladých dospělých však často dochází k jejich umístování na společná oddělení s dospělými odsouzenými, a to především proto, že český právní řád jejich oddělení

¹³⁵ Evropská vězeňská pravidla: *Vězeňská služba ČR* [online]. © 2019 Vězeňská služba ČR [cit. 15. 2. 2019]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/wp-content/uploads/2017/03/Evropská-vězeňská-pravidla.pdf>, s. 6-34.

od ostatních neupravuje. V souvislosti s tím spatřuji slabinu i ve specializovaném oddíle ve Věznici Kuřim, kde sice dojde k oddělení od ostatních odsouzených, ale po absolvování ročního výchovně vzdělávacího programu jsou mladí dospělí navraceni mezi ostatní dospělé odsouzené.

2.5 Programy zacházení

2.5.1 Obecné vymezení programů zacházení

V dobách komunistického režimu, tedy do roku 1989, se ve vězeňském systému uplatňoval institucionální systém nápravy pachatele, který spočíval v naprosté podřízenosti odsouzeného k dodržování pravidel, která se vynucovala disciplínou a izolací odsouzeného od vnějšího světa. Tento systém však nedosahoval pozitivních změn v chování odsouzených, docházelo k tomu, že po propuštění z VTOS nebyli odsouzení schopni se zapojit zpět do běžného života. Vzhledem ke skutečnosti, že dosavadní systém nebyl účinný, došlo po roce 1989 k značným změnám, které měly svůj původ v EVP.¹³⁶ Založení programu zacházení tedy vychází z EVP, kde je stanoveno, že věznice odsouzeným poskytuje programy zacházení a smysluplné pracovní činnosti, za účelem řádného znovu začlenění do společnosti.¹³⁷

Vymezení programů zacházení je upraveno v ustanovení § 40 a následující zákona č. 169/1999 Sb., zákon o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů a § 36 a následující

¹³⁶ MAREŠOVÁ, Alena a kolektiv. *Výkon nepodmíněného trestu odnětí svobody – kriminologická analýza*. 1. vyd. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2016, s. 57-59.

¹³⁷ Evropská vězeňská pravidla: *Vězeňská služba ČR* [online]. © 2019 Vězeňská služba ČR [cit. 15. 2. 2019]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/wp-content/uploads/2017/03/Evropská-vězeňská-pravidla.pdf>

vyhlášky č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody. Významnou roli také hrají sbírky nařízení generálního ředitele Vězeňské služby ČR, kde jsou stanoveny podrobnosti o programech zacházení. Podle zákona č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční stráží ČR má vězeňská služba za úkol prostřednictvím programů zacházení působit na odsouzené tak, aby po návratu na svobodu vedli řádný život.¹³⁸

Obecně je program zacházení charakterizován jako cílevědomý způsob působení na odsouzeného ve VTOS, který ho má za úkol připravit na návrat do běžného života. K dosažení cíle výkonu trestu si tedy každá věznice stanoví pro každého konkrétního odsouzeného program zacházení.¹³⁹ Ustanovení § 37 Řádu výkonu trestu stanoví, že odsouzený daný program zacházení přijme svým podpisem. V případě, kdy dojde k odmítnutí, je zařazen do tzv. programu základního motivačního zacházení.¹⁴⁰

Program zacházení je prostředek pozitivního působení na odsouzeného, který má za cíl minimalizovat negativní účinky VTOS a má napomoci odsouzenému při návratu do společnosti.¹⁴¹ V programu zacházení je jasně formulovaný cíl, případně více cílů, kterých má být dosaženo (např. může jít o dosažení pracovní kvalifikace, která při návratu do společnosti zvýší pracovní uplatnění odsouzeného). Dále pak program zacházení obsahuje metodu zacházení, způsob hodnocení a také to, jak často má být hodnocení naplňování cíle programu prováděno.¹⁴²

¹³⁸ Dle § 2 zákona č. 555/1999 Sb., o Vězeňské službě a justiční stráží České republiky.

¹³⁹ KALVODOVÁ, Věra. *Trest odnětí svobody a jeho výkon*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 128–129.

¹⁴⁰ Dle § 37 vyhlášky č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody.

¹⁴¹ KALVODOVÁ, Věra. *Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2012, s. 132.

¹⁴² Tamtéž, s. 134 a 135.

2.5.2 Komplexní zpráva

Každý program zacházení je zpracován na základě tzv. komplexní zprávy, která se zpracovává při nástupu do VTOS, na tzv. nástupním oddělení. V komplexní zprávě je pak nutné zohlednit délku trestu, charakteristiku osobnosti konkrétní odsouzené osoby a vymežit důvody, které odsouzeného vedly ke spáchání TČ. Komplexní zpráva představuje souhrn výsledků psychologického, pedagogického, sociálního, případně lékařského posouzení, zhodnocení rizik a potřeb a jiných materiálů týkajících se konkrétního odsouzeného.¹⁴³

V souvislosti s komplexní zprávou je třeba uvést elektronický program SARPO (*souhrnná analýza rizik a potřeb odsouzeného*), který vznikl k 1. 1. 2012 a přetvořil metodiku a proces, kterým je komplexní zpráva o odsouzeném zpracována na nástupním oddělení věznice a možnost její případné aktualizace. Tento program představuje nástroj sloužící k hodnocení rizik a kriminogenních potřeb odsouzených. Hodnocení rizik je posouzení možnosti opětovného selhání odsouzeného. Kriminogenní potřeby jsou důvody, které pachatele ovlivnily při páchaní TČ a způsobily, že daný TČ spáchal.¹⁴⁴ Pomocí nástroje SARPO se zpracuje Komplexní zpráva, ze které pak vychází konkrétní program zacházení.¹⁴⁵

¹⁴³ Dle § 40 a § 41 zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů.

¹⁴⁴ KALVODOVÁ, Věra. *Trest odnětí svobody a jeho výkon*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 129.

¹⁴⁵ Blíže k tomu Koncepce vězeňství do roku 2025. Dostupná z: <https://www.vscr.cz/wp-content/uploads/2017/06/Koncepce-vezenstvi.pdf>

2.5.3 Druhy programů zacházení

Řád výkonu trestu prošel v roce 2015 novelou, která prolomila dřívější zásadu, že si odsouzený mohl zvolit sám program zacházení. Nyní je program zacházení stanoven věznicí na základě komplexní zprávy. Dále novela zavedla rozdělení programů zacházení dle míry rizika odsouzeného. Na základě toho rozlišujeme programy zacházení, a to na:¹⁴⁶

- a) *minimální program zacházení* – tento program je pro tzv. odsouzené s nízkými riziky a osoby, s kratším TOS. Náplní jsou především pracovní a zájmové aktivity,
- b) *standardní program zacházení* – program je určen pro osoby se středními a vysokými riziky. Zde převládají pracovní a vzdělávací aktivity,
- c) *speciální program zacházení* – program je především pro osoby s vysokými až velmi vysokými riziky. Zde jsou realizovány především speciální výchovné a vzdělávací aktivity. Do tohoto druhu programů zacházení se také zařazuje program zacházení s mladými dospělými ve Věznici Kuřim, kterému se budu věnovat samostatně v následující kapitole,
- d) *program výstupního zacházení* – tento program se pak zaměřuje na přípravu na život, který odsouzeného čeká po propuštění (uskutečňuje se na tzv. výstupních oddílech věznic),
- e) *program základního motivačního zacházení* – jak jsem zmínila již výše, tento program je určen pro odsouzené, kteří odmítnou přijmout jednu z variant programů zacházení.¹⁴⁷

¹⁴⁶ KALVODOVÁ, Věra. *Trest odnětí svobody a jeho výkon*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 130-131.

¹⁴⁷ Dle § 37 vyhlášky č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody.

Součástí programů zacházení jsou pravidelně také zájmové a volnočasové aktivity, které jsou poskytovány věznicím na základě jejich možností.¹⁴⁸ Řád výkonu trestu obsahuje základní členění aktivit, které jsou zahrnuty do programů zacházení, a to pracovní, vzdělávací, speciální výchovné, zájmové a oblast utváření vnějších vztahů.¹⁴⁹ V současné době jsou pracovní aktivity řazeny mezi primát programů zacházení,¹⁵⁰ toto dovozují hlavně z toho, že věznice mají zájem o to, aby co nejvíce odsouzených bylo zařazeno na pracovní pozice. Lze konstatovat, že pokud jsou odsouzení zařazeni do práce osvojují si tím pracovní návyky a také tím získávají prostředky, které slouží k řešení jejich mnohdy nepříznivé finanční situace. S tím může být spojeno zamezení páčání další trestné činnosti, za účelem získání peněžních prostředků, v případě propuštění na svobodu a řešení tzv. dluhové pasti.¹⁵¹ Na druhé místo se pak řadí vzdělávání. Mezi aktivitami týkající se rozšíření vzdělávání a zaměstnáním lze spatřit určitou provázanost, a to zejména v tom, že pokud odsouzený během VTOS zvýší svoje znalosti a dovednosti, tak po propuštění z VTOS může dojít k zvýšení možnosti uplatnění na trhu práce. Pokud se odsouzený vzdělává formou denního studia, je na odsouzeného pohlíženo, jako by byl zařazen do práce.¹⁵² Motivací k rozšíření vzdělání pro odsouzené by mohl být bezpochyby také fakt, že v případě, kdy doba

¹⁴⁸ Dle § 36a vyhlášky č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád odnětí svobody.

¹⁴⁹ Dle § 36 vyhlášky č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád trestu odnětí svobody.

¹⁵⁰ KALVODOVÁ, Věra. *Trest odnětí svobody a jeho výkon*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 137.

¹⁵¹ Koncepce vězeňství do roku 2025. *Vězeňská služba ČR* [online]. © 2019 Vězeňská služba ČR [cit. 16. 2. 2019]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/wp-content/uploads/2017/06/Koncepce-vezenstvi.pdf>

¹⁵² KALVODOVÁ, Věra. *Trest odnětí svobody a jeho výkon*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 137.

výuky trvá alespoň 21 hodin za týden, je odsouzený osvobozen od placení nákladů spojených s VTOS.¹⁵³

Ze statistik vyplývá, že zaměstnanost v roce 2017 se oproti předchozímu roku zvýšila o 8,69 %, kdy je celkově zaměstnáno 56,23 % odsouzených. Co se týče maximálního dosaženého vzdělání tak 47,5 % odsouzených dosáhlo pouze základního vzdělání, 40 % má vzdělání bez maturity, 11 % vzdělání s maturitou a pouhé 1,5 % dosáhlo vysokoškolského vzdělání.¹⁵⁴

2.5.4 Cíle Koncepce vězeňství do roku 2025

Největší problém v rámci plnění programů zacházení je nedostatek jak odborného personálu, tak nedostatek kapacity specializovaných oddělení. Často dochází k realizaci speciálně výchovných aktivit na běžných odděleních, ač by tato realizace měla být uskutečňována na specializovaných odděleních. Jeden z největších problémů spatřuji v tom, že většina odsouzených jsou uživateli drog a bylo by třeba je umístit právě na tato specializovaná oddělení, kde pro ně ve většině případů není místo. S tím také souvisí specifické cíle, které jsou vytyčeny v Koncepci vězeňství do roku 2025 (dále jen „Koncepce 2025“). Koncepce 2025 si klade za cíl rozšířit stav odborných zaměstnanců a vychovatelů, aby bylo dosaženo zvětšení rozsahu aktivit programů zacházení, čímž by se dosáhlo větší individualizace přístupu k jednotlivým odsouzeným. Dále má být usilováno o to, aby při stavbě nových prostor byl brán ohled na rozšíření

¹⁵³ Koncepce vězeňství do roku 2025. *Vězeňská služba České republiky* [online]. [cit. 16. 2. 2019]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/wp-content/uploads/2017/06/Koncepce-vezenstvi.pdf>

¹⁵⁴ Statistická ročenka Vězeňské služby ČR 2017. *Vězeňská služba ČR* [online]. © 2019 Vězeňská služba ČR [cit. 3. 2. 2019]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/wp-content/uploads/2018/10/Statisticka-rocenka-2017.pdf>

prostoru pro jejich realizaci. S tím souvisí také potřeba zlepšení podmínek ubytování odsouzených, kdy maximální počet osob na oddílech by měl být třicet. Zvláštní pozornost by měla být věnována specifickým skupinám ve věznicích, kterými jsou ženy, mladiství a mladí dospělí. Koncepte 2025 zdůrazňuje potřebu rozšiřování standardizovaných programů zacházení do většího počtu věznic a ve spolupráci s Probační a mediační službou, sociálními kurátory a nevládními organizacemi vytvářet programy zacházení, které budou na odsouzené působit i po propuštění z VTOS. Dále si pak Koncepte 2025 klade za cíl, aby se zvýšil důraz na sociální práci s osobami ve VTOS, a to především u mladistvých a mladých dospělých. S tím souvisí opět nedostatek personálu, kdy je třeba razantní zvýšení počtu vychovatelů, sociálních pracovníků a duchovních, kteří by s odsouzenými pracovali na udržení vazeb s vnějším světem.¹⁵⁵

V rámci zaměstnávání a vzdělávání si Koncepte 2025 klade za hlavní cíl skutečné zvýšení zaměstnanosti odsouzených ve VTOS a v návaznosti na to rozšíření možnosti uplatnění odsouzených po propuštění na svobodu.¹⁵⁶

¹⁵⁵ Koncepte vězeňství do roku 2025. *Vězeňská služba ČR* [online]. © 2019 Vězeňská služba ČR [cit. 16. 2. 2019]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/wp-content/uploads/2017/06/Koncepce-vezenstvi.pdf>, s. 51-58.

¹⁵⁶ Koncepte vězeňství do roku 2025. *Vězeňská služba ČR* [online]. © 2019 Vězeňská služba ČR [cit. 16. 2. 2019]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/wp-content/uploads/2017/06/Koncepce-vezenstvi.pdf>, s. 9 a násl. a 32 a násl.

3 Kuřimská věznice

Tato kapitola se skládá ze dvou podkapitol, kdy je v první vymezena základní charakteristika Věznice Kuřim, kde jsem realizovala výzkumné šetření. Druhá podkapitola se věnuje specializovanému oddílu mladých dospělých ve VTOS ve Věznici Kuřim. Tato kapitola je zpracována především na základě neveřejných podkladů, které mi byly poskytnuty personálem věznice při realizaci výzkumu.

3.1 Charakteristika Věznice Kuřim

Věznice Kuřim se nachází v Jihomoravském kraji ve městě Kuřim, deset kilometrů od města Brna. Věznice vznikala postupně v letech 1956–1957, kdy byla pouze pobočkou Vazební věznice Brno.¹⁵⁷ Historie věznice sahá do roku 1956, kdy nedaleko věznice vznikl podnik PREFA, kde se vyráběly těžké betonové panely. Jelikož šlo o těžkou práci a pracovní síla chyběla, začali se do Kuřimského podniku PREFA dovážet odsouzení z brněnské věznice v Bohunicích. V roce 1957 v prostorách podniku vznikla ubytovna s kapacitou 300 odsouzených. Výstavba věznice, jak ji známe dnes, začala až v roce 1977 a k jejímu dokončení a uvedení do provozu došlo roku 1979. Specializovaný oddíl pro sexuální devianty s nařízenou ústavní nebo ambulantní léčbou byl ve věznici zřízen v roce 1997. V průběhu let 1997 až 2004 probíhala rekonstrukce ubytoven pro odsouzené, a to včetně sociálních zařízení. V roce 2016 byla dokončena realizace výstavby budovy pro mladé dospělé ve VTOS. V současné

¹⁵⁷ Základní informace – Věznice Kuřim. *Vězeňská služba ČR* [online]. © 2019 Vězeňská služba ČR [cit. 10. 2. 2019]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/veznice-kurim/onas/zakladni-informace/>

době probíhá postupná rekonstrukce ostatních prostor např. jídelny, prostor pro realizaci návštěv apod.¹⁵⁸

Věznice v Kuřimi je určená pro odsouzené muže, kteří jsou starších 18 let a byli zařazeni do VTOS do věznice s ostrahou, a to se středním a vysokým stupněm zabezpečení. Ve věznici jsou specializované oddíly pro výkon ochranného léčení sexuologického a pro výkon TOS osob, které mají poruchu osobnosti a chování způsobenou užíváním návykových látek.¹⁵⁹ Specializovaný oddíl pro sexuální devianty je jediný v České republice. Dále je také zřízen oddíl pro výkon trestu mladých dospělých.¹⁶⁰

Ubytovací kapacita věznice je 520 odsouzených, se zachováním ubytovací plochy na jednoho odsouzeného 4 m². Dle statistické ročenky z roku 2017 je stav odsouzených 624, což znamená využitelnost na 120,33 %. Uvedené údaje zcela jasně vypovídají o přeplněnosti českých věznic.¹⁶¹ Průměrně jsou ložnice pro deset odsouzených, nacházejí se zde však i ložnice, které jsou pro čtyři nebo šestnáct odsouzených.¹⁶² Věznici tvoří původní dvě hlavní ubytovny pro odsouzené a nově vybudované zázemí pro mladé dospělé ve VTOS, které vzniklo nástavbou na oddílu výkonu kázeňských trestů a krizového oddílu. Dále pak

¹⁵⁸ Podklady poskytnuté personálem Věznice Kuřim.

¹⁵⁹ Vnitřní řád pro odsouzené – Věznice Kuřim. *Vězeňská služba ČR* [online]. © 2019 Vězeňská služba ČR [cit. 10. 2. 2019]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/veznice-kurim/wp-content/uploads/sites/14/2018/04/Vnitřní-řád-nový-2017.pdf>

¹⁶⁰ Základní informace – Věznice Kuřim. *Vězeňská služba ČR* [online]. © 2019 Vězeňská služba ČR [cit. 10. 2. 2019]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/veznice-kurim/onas/zakladni-informace/>

¹⁶¹ Statistická ročenka Vězeňské služby ČR 2017. *Vězeňská služba ČR* [online]. © 2019 Vězeňská služba ČR [cit. 10. 2. 2019]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/wp-content/uploads/2018/10/Statistická-ročenka-2017.pdf>

¹⁶² Základní informace – Věznice Kuřim. *Vězeňská služba ČR* [online]. © 2019 Vězeňská služba ČR [cit. 10. 2. 2019]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/veznice-kurim/onas/zakladni-informace/>

prostory, kde jsou odsouzení zaměstnáváni, prostory pro zájmové, vzdělávací, sportovní aktivity a vycházkové dvory. Ve střežené části věznice se nachází také zdravotní středisko, jídelna, kuchyně, sklady.¹⁶³

3.2 Specializovaný oddíl pro mladé dospělé ve Věznici Kuřim

3.2.1 Koncepce oddílu pro mladé dospělé

V období let 2002-2003 se ve Věznici Kuřim začal na jednom oddělení realizovat projekt zacházení s mladými dospělými, kde mohli být zařazeni pouze prvotrestaní odsouzení. Došlo k vytvoření skupiny, kdy si tito odsouzení v rámci speciálního programu zvolili pracovní, vzdělávací a zájmové aktivity. V rámci programu si volili také osobní úkoly a stanovovali dlouhodobý cíl. V rámci programu s mladými odsouzenými pracoval tým specialistů, a to vychovatelé, speciální pedagog a vychovatel terapeut. Každý týden pak probíhala komunita, kde se vyhodnocovalo plnění úkolů jednotlivců, které pak byly zapracovány do celkového hodnocení. Nicméně v roce 2003 byl tento program z kapacitních důvodů ukončen. Obnovit se ho podařilo až v roce 2006, kdy došlo k oddělení mladých odsouzených od ostatních. Byl jim vyčleněn v jedné z hlavních ubytoven samostatný oddíl. Tento specializovaný program zacházení se potýkal s problémem spojeným s nedostatkem odborného personálu. Šlo především o to, že se specialisté nemohli věnovat pouze mladým odsouzeným, jelikož jejich profesním zaměřením byla i práce s ostatními odsouzenými.¹⁶⁴

¹⁶³ Podklady poskytnuté personálem Věznice Kuřim.

¹⁶⁴ Podklady poskytnuté personálem Věznice Kuřim.

Významným posunem v rámci programu zacházení s mladými dospělými byla realizace projektu „Zvýšení efektivity v zacházení s mladými dospělými ve věku 18-26 let ve Věznici Kuřim“.¹⁶⁵ Tento projekt byl realizován v rámci tzv. Norských fondů, kdy byl poskytnut příspěvek na projekt ve výši 13.959.205,-Kč.¹⁶⁶ Tento projekt byl rozdělen na dvě části, a to na tzv. „měkký projekt“ a „tvrdý projekt“. V rámci měkkého projektu došlo ke zvýšení kvalifikace odborných pracovníků, kteří se podílejí na uskutečňování programu zacházení s mladými odsouzenými. Dále je součástí této části projektu samotná realizace programu, které se budu věnovat v následujícím textu. Tvrdý projekt znamenal realizaci výstavby budovy (ve skutečnosti šlo o nástavbu, již existující budovy), která slouží k zajištění výkonu TOS mladých dospělých. Výstavba začala 1. 9. 2014 a byla dokončena 30. 4. 2016. Vznikla jednopodlažní nástavba, která měla za cíl zcela oddělit mladé dospělé od ostatních několikanásobně trestaných odsouzených.¹⁶⁷ Přesunutí oddílu bylo velmi důležité, neboť bylo zamezeno negativnímu ovlivňování mladých odsouzených. V rámci tohoto projektu bylo v rámci oddílu vybudováno celkem osm ložnic, kde v každé z nich je ubytovací prostor pro čtyři osoby. Celková kapacita oddílu je tedy 32 odsouzených. Na oddílu pro mladé dospělé je vybudováno také společné sociální zařízení, koupelna, úklidový prostor, terapeutická a kulturní místnost, kuřácký kout (který je umístěn na vyvýšeném balkonu venkovního prostoru), kuchyňka, samostatný

¹⁶⁵ Ministerstvo spravedlnosti České republiky. *Informační měsíčník*. 2015, č. 9, s. 6. [online]. [cit. 14. 2. 2019]. Dostupné z: <http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?j=33&o=23&k=6487&d=341510>

¹⁶⁶ EEA and Norway Grants [online]. [cit. 14. 2. 2019]. Dostupné z: <https://www.eea-grants.cz/en/closed-programming-period/eea-and-norway-grants-2009-2014/programmes/norway-grants-2009-2014/cz15-cooperation-in-justice/cz15-news/2014/approval-of-pre-defined-project-on-incre-1389>

¹⁶⁷ Podklady poskytnuté personálem Věznice Kuřim.

vycházkový dvůr a zázemí pro personál věznice.¹⁶⁸ V rámci mého výzkumu ve věznici jsem zaznamenala zjevný rozdíl mezi vybavením ložnic na oddílu mladých dospělých a ostatních odsouzených. Pokoje ubytovny jsou vybaveny dřevěnými lůžky a rozměrnými dřevěnými skříňkami na rozdíl od kovových lůžek a skříněk s malým úložným prostorem, které jsou na běžných odděleních. Další nadstandardní výbavou je audiovizuální elektronika, pračka a elektrospotřebiče v kuchyňce.

3.2.2 **Koncepce programu zacházení s mladými dospělými**¹⁶⁹

Program zacházení s mladými dospělými ve VTOS byl vypracován na základě *Koncepce zacházení s mladými vězni*, která byla zpracována dne 12. 4. 1999. Tato koncepce zacházení navazovala na pravidla stanovená v EVP. Tento program již v době svého vzniku předjímal část požadavků, které jsou uvedeny v současné koncepci ve vztahu k mladé generaci jako např. vyšší důraz na vzdělání, pro následnou možnost lepšího uplatnění na trhu práce, lepší využití volného času apod. Program zacházení s mladými dospělými navazoval na program zacházení s mladistvými. Program pro mladé dospělé byl však modifikován, tak aby došlo k zohlednění věkové a psychické zvláštnosti dané skupiny.

Jak jsem již zmínila výše, k obnově programu došlo 4. 1. 2006. Tento program zacházení se zaměřuje především na potlačení negativního vlivu vězeňského prostředí na odsouzeného, motivuje ke změně životního stylu, aby po návratu do společnosti odsouzený vedl řádný život a nepáchal již další TČ. Vzhledem k tomu, že se jedná o skupinu

¹⁶⁸ Ministerstvo spravedlnosti České republiky. *Informační měsíčník*. 2015, č. 9, s. 7. [online]. [cit. 14. 2. 2019]. Dostupné z: <http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?j=33&o=23&k=6487&d=341510>

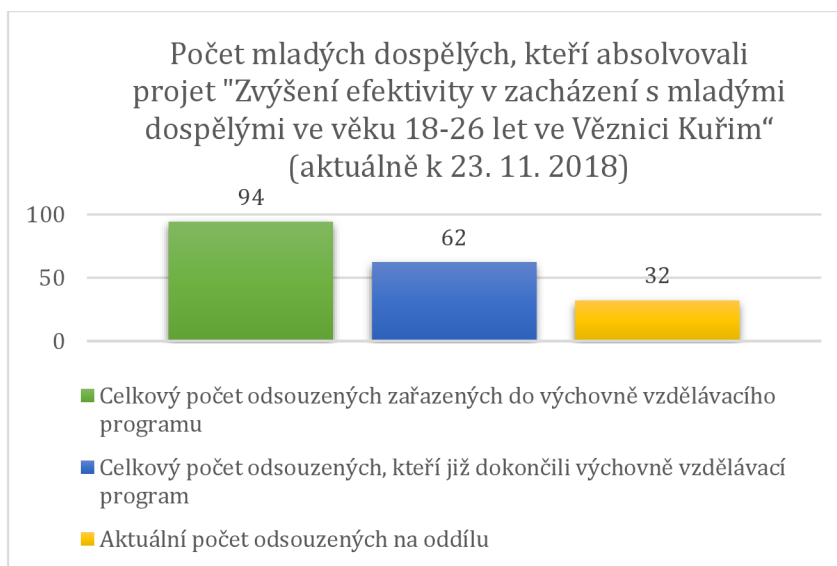
¹⁶⁹ Podklady poskytnuté personálem Věznice Kuřim.

odsouzených, u kterých zatím není dokončena socializace a sociální integrace, je tato skupina osob lehce ovlivnitelná a to jak ve smyslu pozitivním, tak ve smyslu negativním, a proto je třeba této skupině věnovat větší pozornost.

V rámci realizace projektu „Zvýšení efektivity v zacházení s mladými dospělými ve věku 18-26 let ve Věznici Kuřim“ došlo k vytvoření ročního speciálního výchovně vzdělávacího programu, jde o určitou modifikaci původního speciálního programu zacházení s mladými dospělými z roku 2006. Tento program zahrnuje aktivity, které v kuřimské věznici zprostředkovávají dva vychovatelé, dva speciální pedagogové, dva psychologové a sociální pracovníci.

Rozhodnutím odborné komise jsou odsouzení zařazeni do výchovně vzdělávacího programu, v rámci kterého v průběhu jednoho roku absolvují tři Moduly – A, B, C. Blíže se jim budu věnovat dále v textu.

Graf 3 - Počet mladých dospělých, kteří absolvovali projekt

Zdroj: Podklady poskytnuté Věznici Kuřim.

3.2.3 Obsah výchovně vzdělávacího programu¹⁷⁰

Obsahem speciálního programu zacházení s mladými dospělými jsou vzdělávací, speciálně výchovné a zájmové aktivity, pracovní úkoly, osobní úkoly a samoobslužné aktivity. Specifikem programu je, že každý odsouzený má tzv. kartu odsouzeného, mezi odsouzenými se o ní mluví jako o „*žákovské knížce*“, kde jsou v průběhu týdne zaznamenávány od personálu na oddílu informace o tom, jak se konkrétní odsouzený zapojoval do povinných aktivit a plnil zadané úkoly. Každý odsouzený je povinen o ni pečovat tzn. řádně vyplnit nový list týdenního programu, neničit ji a neztratit. Týden začíná v pondělí a končí v neděli, kdy v následujícím týdnu dojde k vyhodnocení na tzv. týdenní komunitě, která probíhá v kulturní místnosti. Vyhodnocení může být buď kladné (splnil, splnil aktivně) nebo záporné (splnil částečně, nesplnil). Značná část odsouzených vnímá kladné plnění programu jako pozitivní podklad při žádosti o podmíněčné propuštění. Všichni odsouzení v programu jsou povinni se během týdne zúčastnit aktivit v trvání alespoň 21 hodin.

Program je koncipován na roční období rozdělené do tří čtyřměsíčních bloků – tzv. Modulů A, B, C. Nově zařazený odsouzený do programu vstupuje do Modulu C. V tomto modulu musí každý odsouzený absolvovat 10 dvouhodinových setkání v těchto aktivitách: Základy anglického jazyka, Sociálně psychologický výcvik – rozvoj osobnosti, Sociálně psychologické aktivity – eliminace trestné činnosti, Job club, Komunikační dovednosti a Výcvik pracovních činností (dílny). Po absolvování Modulu C, je odsouzený přeřazen do Modulu B. Tento modul pak obsahuje tyto aktivity – Sociálně-právní poradenství, Relaxační cvičení – jóga, Etiku a etiketu, Zpracování potravin, Kynologii a myslivost, Modelářský

¹⁷⁰ Podklady poskytnuté personálem Věznice Kuřim.

kroužek a Sportovní aktivity. Po osmi měsících, kdy absolvuje zmíněné aktivity, je přeřazen do Modulu A, kde je navržen na zařazení do zaměstnání. V rámci aktivit Modulu A je pouze Filmový kroužek.

Každý odsouzený je povinen plnit také *pracovní úkoly*. Odsouzení v Modulu A (tj. ti, co jsou již zařazení do práce) plní pracovní úkoly v rámci svého pracovního zařazení a jedenkrát týdně jsou hodnoceni mistrem příslušného pracoviště. Odsouzení z Modulu B a C, plní pracovní úkoly, které jim uloží personál na oddílu, jedná se především o úklidové práce a práce pro potřeby věznice.

Během týdne jsou odsouzení povinni si sami stanovit *osobní úkol*. Jedná se o tzv. volnou disciplínu, při níž si odsouzený například zvolí vypracování referátu z přečtené knihy či časopisu, aktualizace nástěnek, vyrobení vlastního výrobku apod. Personál věznice mi sdělil, že jako osobní úkol nejvíce oceňují, když se odsouzený rozhodne vyprávět sám o sobě a o důvodech, proč se nachází ve VTOS.

Poslední skupinu úkolů, kterou odsouzení mají, tvoří tzv. *samoobslužné aktivity*. Jedná se činnosti, při nichž odsouzení pečují sami o sebe např. praní, žehlení, zašívání, příprava stravy apod.

V rámci realizace programu by měli odsouzení zařazení v Modulech B a C projít také speciálním rekvalifikačním kurzem, kterými jsou kurz malíře a zedníka. Hlavním důvodem zařazení těchto kurzů je rozšíření kvalifikace odsouzených při propuštění z výkonu trestu. Kurzy jsou realizované zaměstnanci škol vzešlých z výběrového řízení, kapacita každého kurzu je deset osob.

3.2.4 **Zařazování a vyřazování mladých dospělých z výchovně vzdělávacího programu¹⁷¹**

Do výchovně vzdělávacího programu pro mladé dospělé ve VTOS mohou být zařazeni prvotrestaní odsouzení ve věku od 18 do 26 let. V praxi však dochází k zařazení odsouzených, kteří jsou ve VTOS již podruhé (jde o kapacitní důvody, pokud není oddíl plný, má se doplnit, aby byla kapacita oddílu plně využita). O přijetí na tento oddíl rozhoduje odborná komise Věznice Kuřim, kterou tvoří výše zmínění pracovníci realizující tento program. V původním plánu bylo, že odsouzený, který má zájem o absolvování programu, musí podat přihlášku. V praxi je však nejčastěji odsouzenému nabídnuto místo na oddílu a poté postačí ústní projevení zájmu se výchovně vzdělávacího programu zúčastnit.

Vyřazení je možné na základě vlastní žádosti odsouzeného nebo pokud dojde k závažnému porušení kázně. Dalším důvodem je pak pokud neplní povinnosti, které mu vyplývají z programu, kdy dochází k jeho vyřazení, o kterém rozhoduje výše zmíněná komise. K vyřazení, resp. k nedokončení programu, může dojít také pokud je odsouzený podmíněčně propuštěn. Program však směřuje k tomu, aby k vyřazení došlo způsobem, kdy odsouzený úspěšně absolvuje výchovně vzdělávací program a na základě toho je mu vydáno osvědčení o absolvování programu.

¹⁷¹ Podklady poskytnuté personálem Věznice Kuřim.

4 Praktická část – výzkum ve věznici Kuřim

Během měsíců říjen a listopad 2018 jsem provedla výzkumné šetření ve Věznici Kuřim. Výzkumné šetření probíhalo na specializovaném oddělení mladých dospělých, který byl nově vystavěn v roce 2016. V této kapitole tedy uvedu skutečnosti, které jsem se v rámci výzkumu dozvěděla.

4.1 Cíl výzkumného šetření

V praktické části diplomové práce jsem si stanovila několik cílů, na které jsem hledala odpověď prostřednictvím výzkumného šetření. Toto šetření se skládalo ze základních otázek, které se týkaly věku odsouzených, jejich trestu a jeho vnímání, trestné činnosti, které se dopustili. Další část tvořily otázky, týkající se samotného výchovně speciálního programu, kde jsem především chtěla zjistit, zda a jak speciální výchovně vzdělávací program hodnotí odsouzení. Dále jsem chtěla zmapovat vztahy mezi odsouzenými a členy jejich rodiny, protože si myslím, že právě rodina hraje velkou roli v resocializačním procesu. Posuzovala jsem také to, zda kriminální minulost rodiny má vliv na trestnou činnost těchto odsouzených.

4.2 Metoda výzkumného šetření

Pro sesbírání potřebných dat jsem použila metodu rozhovoru, kdy vybraní respondenti odpovídali na předem sestavenou sadu otázek. Tuto metodu jsem použila vzhledem k tomu, že forma rozhovoru umožňuje možnost dovysvětlení v případě nejasností a dle mého názoru je nejrychlejší a nejefektivnější. Při sestavení otázek jsem spolupracovala

s odborným personálem věznice, kdy jsem sestavenou sadu otázek nejprve konzultovala a až poté byly otázky pokládány respondentům. Otázky jsem se snažila sestavit tak, aby byly lehce pochopitelné a co nejvíc srozumitelné.

Ačkoli jsem se snažila otázky sestavit tak, aby bylo nutné odpovědět celou větou, tak jsem nakonec u některých byla nucena použít formu uzavřené odpovědi. Odpovědi jsem si zaznamenávala na list papíru, jelikož mi nebylo umožněno použít nahrávací zařízení. Každý z rozhovorů trval v rozmezí 10–15 minut.

4.3 Způsob výběru respondentů

V době realizace výzkumu na tomto oddílu bylo celkem 32 odsouzených. Výběr byl nejprve podroben dotazu ze strany vychovatele, kdo je ochotný se realizace výzkumu zúčastnit, s poukazem na to, že výzkum je zcela dobrovolný, anonymní a pouze pro studijní účely. Pozitivním překvapením pro mě bylo, že pouze jeden z odsouzených výzkum odmítl. Dalších sedm odsouzených bylo zařazeno do práce a vzhledem k tomu, že jsem docházela do věznice v dopoledních hodinách, bylo nereálné s těmito odsouzenými výzkumné šetření provést. Proto konečný počet respondentů byl 22, kdy bylo pět respondentů z Modulu A, osm z Modulu B a devět z Modulu C.

4.4 Výsledky výzkumného šetření

Otázka č. 1 – Kolik je Vám let?

Ačkoli je jasné, že na oddílu mladých dospělých ve VTOS bude věkový rozptyl malý, tak jsem považovala za vhodné tuto otázku položit, abych

alespoň lehce nastínila věkové složení na oddílu. Průměrný věk je 23,4 let.

Otázka č. 2 – Jakého nejvyššího vzdělání jste dosáhl?

Odpovědi na tuto otázku naplnily moje předpoklady, vzhledem k tomu, že je obecně známo, že trestnou činnost páchají především osoby s nižším vzděláním. V následujícím grafu je pak vidět, že i na tomto oddílu má převážná část odsouzených pouze základní vzdělání. Vzhledem k nízkému věku a možnosti dosáhnout vyššího vzdělání jsem tuto otázku doplňovala dotazem, zda za jejich dosažený stupeň vzdělání může nástup do vězení. Dva z respondentů uvedli, že jim byl výkonem TOS znemožněn nástup na vysokou školu a jeden z respondentů uvedl, že nemohl dokončit maturitní zkoušku. Ostatní pak na dotaz reagovali tak, že jimi dosažený stupeň vzdělání závisel pouze na jejich vůli.

Graf 4 - Dosažené vzdělání

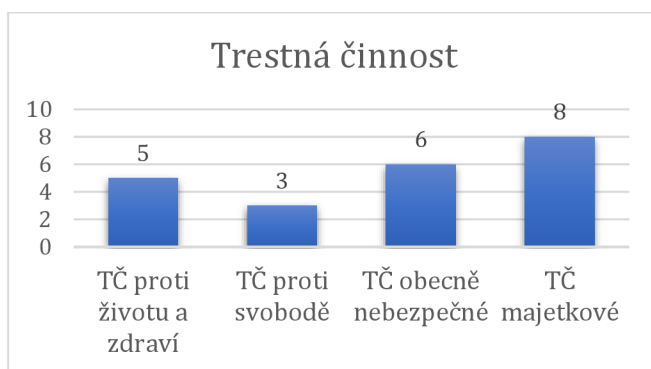
Zdroj: Vlastní

Otázka č. 3 – Za jakou trestnou činnost si trest odpykáváte?

Trestné činy spáchané mladými dospělými bylo možné rozřadit do čtyř skupin. Z následujícího grafu je zřejmé, že nejčastější je majetková trestná činnost. Tuto skupinu tvoří především TČ krádeže. Ke skupině TČ

proti svobodě, kde jsou uvedeny tři případy, musím konstatovat, že ve dvou případech šlo o TČ loupeže (kdy je možné u těchto odsouzených říci, že páchali majetkovou trestnou činností). Co se týče TČ proti životu a zdraví, tak šlo nejčastěji o TČ ublížení na zdraví. Na oddělu se však nacházel také odsouzený, který byl ve VTOS za pokus o vraždu. TČ obecně nebezpečné byly ve všech případech spojeny s nedovolenou výrobou a přechováváním omamných a psychotropních látek.

Graf 5 - Trestná činnost

Zdroj: Vlastní

Otázka č. 4 – Co Vás vedlo k tomu, že jste se dopustil uvedené trestné činnosti?

V rámci rozšíření pohledu na spáchanou trestnou činnost, jsem zařadila otázku vztahující se k důvodům, které odsouzené motivovaly ke spáchání TČ. Otázka byla sice položena jako otevřená, ale odpovědi bylo možné zařadit do tří skupin. V dané skupině nejčastěji zazněla tzv. „mladická nerozvážnost“ (59 %), druhý nejčastější důvod bylo páchání pod vlivem omamných a psychotropních látek (23 %), jako poslední důvod bylo uváděno ovlivnění okolím – parta, přátelé, sourozenec (18 %).

Otázka č. 5 – Jak dlouhý trest si odpykáváte?

Zde jsem provedla nejprve zaokrouhlení na roky. Z uvedeného vyplývá, že nejvíce je trestů nad 5 let. Nejdélší trest na oddílu byl udělen respondentovi za pokus o vraždu, a to v trvání sedmi let.

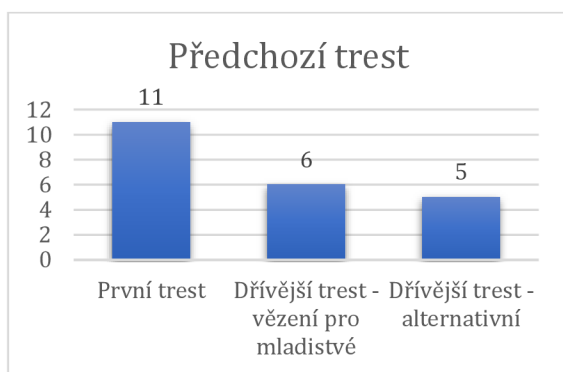
Graf 6 - Délka trestu

Zdroj: Vlastní

Otázka č. 6 – Jde o Váš první trest?

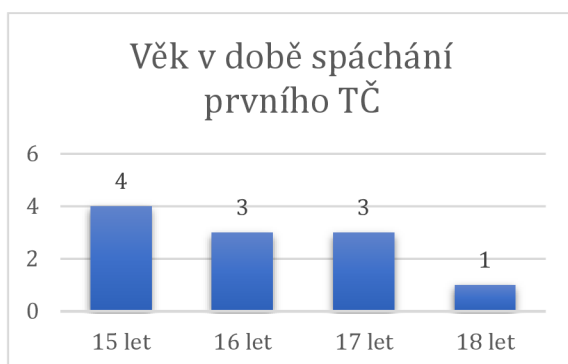
Z šetření vyplynulo, že oddíl je tvořen jak osobami, které jsou trestané poprvé, tak osobami, které již za sebou kriminální kariéru mají, a to v poměru 50:50. Značná část respondentů uvedla, že byli v minulosti trestaní již jako mladiství. Dalších pět respondentů, kterým byl dříve uložen alternativní trest, uvedli, že šlo o trest obecně prospěšných prací. V rámci této otázky jsem se respondentů, u kterých nešlo o první trest, dotazovala, v kolika letech spáchali první TČ. Jejich odpovědi jsou uvedeny v grafu 8.

Graf 7 - Předchozí trest

Zdroj: Vlastní

Graf 8 - Věk při spáchání prvního TČ

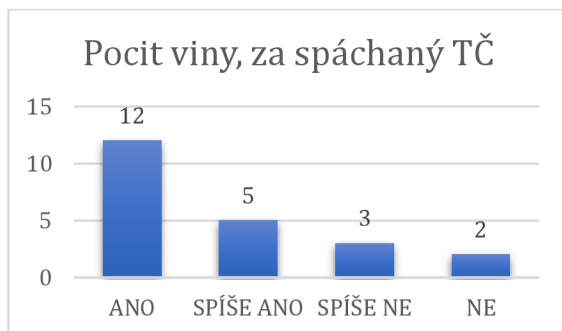

Zdroj: Vlastní

Otázka č. 7 – Cítíte se vinen za TČ, který jste spáchal?

U této otázky jsem byla nucena použít formu uzavřené odpovědi. Fakt, že odsouzený přijme odpovědnost za spáchaný TČ vnímám jako jeden z předpokladů pro úspěšnou resocializaci pachatele. V penologické praxi bývá zmiňováno, že odsouzený, který nepřijme odpovědnost za TČ, který spáchal, po propuštění z VTOS opět brzy recidivuje. Z uvedeného grafu lze vyčíst, že 77 % odsouzených svoji vinu vnímá.

Graf 9 - Pocit viny, za spáchaný TČ

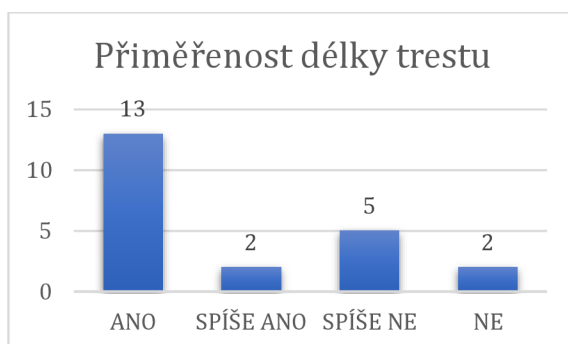

Zdroj: Vlastní

Otázka č. 8 – Vnímáte délku trestu za přiměřenou vzhledem ke spáchanému TČ?

Tato otázka byla položena pro rozšíření získaných skutečností v předchozí otázce. Jelikož více než polovina odsouzených svoji odpovědnost za daný TČ přijala, zajímal mě jejich pohled na délku trestu. V této otázce jsem byla opět nucena zadat jasné odpovědi. Z uvedeného grafu vyplývá, že s délkou uloženého trestu souhlasí 68 % odsouzených.

Graf 10 - Přiměřenost délky trestu

Zdroj: Vlastní

Otázka č. 9 – Jak hodnotíte program, ve kterém jste zařazen?

Program většina respondentů vnímala jako smysluplné využití času tráveného ve věznici. Většina z nich pak uvedla, že se díky programu také něco naučila. Hodně zmiňovaný byl například kroužek anglického jazyka, výcvik pracovních činností nebo samoobslužné aktivity. Je třeba podotknout, že část odsouzených často zmiňovala (převážně šlo však o odsouzené, kteří dosáhli vyššího vzdělání, než je základní), že by uvítali v rámci kroužků něco zajímavějšího. Naopak odsouzení, kteří dosáhli nižšího stupně vzdělání (v našem případě základního), uvedli, že některé aktivity jsou pro ně příliš složité. Zde bych také zmínila, že odsouzení z Modulu A, kteří teprve čekají na zařazení do práce, často zmiňovali, že v době, kdy čekají na zařazení mají pouze filmový kroužek, a že by ocenili další aktivity. Z celkového počtu 22 respondentů, uvedlo 18, že je program baví a zbylí čtyři uvedli, že je nebaví. Z toho vyplývá, že s programem je spokojeno 82 % odsouzených.

Otázka č. 10 – Jak se Vám daří plnit úkoly v rámci programu?

V rámci svého výzkumného šetření jsem zjistila, že program působí opravdu výchovně, protože ti odsouzení, kteří neplnili kladně, byli z Modulu C (tj. „nováčci programu“). Odsouzení v Modulech B a A plnili vcelku kladně, až na výjimečné odchylky. Odsouzení z Modulu B a A často uváděli, že když byli ještě v Modulu C, tak kladně také neplnili. Ale v rámci programu se později naučili plnit úkoly tak, aby jejich hodnocení byla kladná. Z dat, která jsem sesbírala mi vyplynulo, že kladně (tj. splnil, splnil aktivně) plní 91 % z odsouzených.

Otázka č. 11 – Jak trávíte volný čas ve věznici?

Vhledem k tomu, že samozřejmě mají odsouzení také volný čas, tak mě zajímalo, jak tento čas využívají. Ačkoli je jasné, že se nedá ve věznici vykonávat mnoho aktivit, z šetření mi vyplynulo, že značná část respondentů se věnuje četbě knih a časopisů. Část z nich pak přiznala, že před nástupem do vězení se vůbec četbě nevěnovala a četbu zařadila mezi volnočasové aktivity i vzhledem k možnosti splnění osobního úkolu. Dále bylo ve značné míře uváděno hraní společenských her (např. karty, šachy, puzzle), pohybové aktivity a psaní dopisů.

Někteří odsouzení v rámci otázek, které se týkaly specializovaného oddílu v Kuřimi uvedli srovnání s jinými zařízeními, kde byli také umístěni. Komparace s vězením pro mladistvé byla taková, že všichni uvedli, že oddíl ve Věznici Kuřim je klidnější a má značně lepší organizaci. V komparaci s oddělením pro dospělé bylo uváděno především to, že oddělení pro dospělé nejsou čistá, možnost osobní hygieny není možná každý den, jako je tomu na tomto oddílu, dále bylo uváděno – ložnice byly pro velký počet osob, odsouzení běžně kouří na pokojích. Všichni se vyjádřili, že se mezi vrstevníky cítí mnohem lépe než mezi osobami, které byly značně starší.

Otázka č. 12 – Jak udělený trest vnímali Vaši blízcí? Čekali, že k tomuto trestu může dojít?

Tuto otázku jsem musela pojmout opět jako uzavřenou. Výsledné odpovědi jsou zaznamenány v grafu 11. Několik respondentů dokonce uvedlo, že byli svými blízkými upozorněni, že by k takovému trestu v jejich případě mohlo dojít.

Graf 11 - Vnímání blízkých

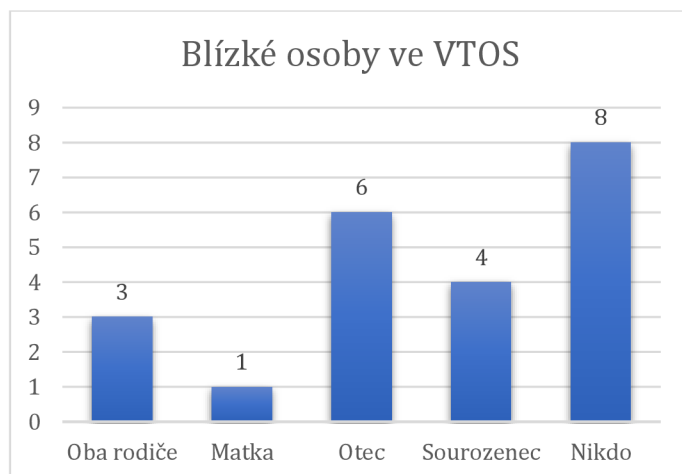

Zdroj: Vlastní

Otázka č. 13 – Byl někdo z Vašich blízkých ve VTOS?

U této otázky jsem se dozvěděla, že víc jak polovina odsouzených má nebo měla rodiče případně sourozence také ve VTOS. Někteří odsouzení uvedli, že kriminální minulost mají dokonce oba rodiče. V rámci výzkumného šetření dokonce byli dva respondenti sourozenci, nutno podotknout, že každý byl odsouzen za jiný TČ.

Graf 12 - Blízké osoby ve VTOS

Zdroj: Vlastní

Otázka č. 14 – Chodí Vás někdo navštěvovat? Případně navazuje jiný kontakt?

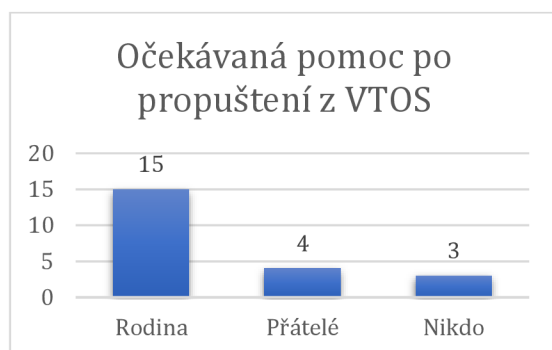
Na otázku týkající se návštěv odpovědělo 68 % respondentů kladně, kdy uváděli, že rodina chodí na návštěvy pravidelně každý měsíc. 18 % uvedlo, že jeden z hlavních problémů, proč je rodina nenavštěvuje je ten, že jsou umístěni ve Věznici Kuřim a pro jejich rodinu je tato věznice příliš vzdálená. Posledních 14 % odsouzených uvedlo, že nikdy neměli ani jednu návštěvu. Pouhých 36 % z celkového počtu odsouzených uvedlo, že je navštěvují také přátelé, a to pouze sporadicky. Většina však uvedla, že udržují pravidelný kontakt s rodinou a přáteli pomocí telefonů případně dopisů.

Z odpovědí na otázku č. 14 bylo zřejmé, že odsouzeným nejvíce chybí kontakt s rodinou, kdy uváděli, že návštěvy jednou za měsíc pro ně nejsou dostačující. Naopak přerušování kontaktu s přáteli nebyl pocíťován, tak tíživě.

Otázka č. 15 – Od koho očekáváte pomoc po propuštění z VTOS?

Nejčastější odpověď byla pomoc poskytnutá ze strany rodiny. Je tedy zřejmé, že odsouzení jsou vázáni na sociální vazby s rodinou. Někteří dokonce uvedli, že ve VTOS se jejich vztah s rodinou prohloubil.

Graf 13 - Očekávaná pomoc po propuštění z VTOS

Zdroj: Vlastní

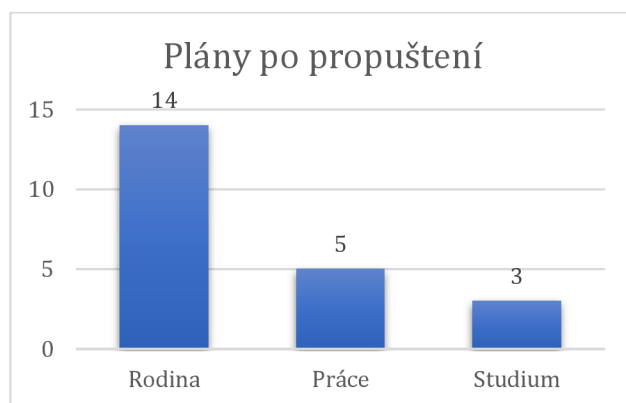
Otázka č. 16 – Čekáte od tohoto trestu nápravu, že se v budoucnu takového či jiného TČ nedopustíte?

V odpovědi na tuto otázku celých 91 % respondentů uvedlo, že se v budoucnosti vyvaruje chování, které by mohlo zapříčinit jejich znovu uvěznění. Myslím si, že tato tvrzení mají značnou míru upřímnosti vzhledem k tomu, že VTOS s sebou nese také psychickou zátěž, která představuje motivaci pro budoucí řádný život. Otázkou je, co se stane až bude odsouzený propuštěný na svobodu a tato psychická zátěž opadne.

Otázka č. 17 – Co plánujete po propuštění z VTOS?

V případě této otázky mě zajímalo, co jednotliví odsouzení uvedou na prvním místě. Kdy z následujícího grafu lze vyčíst opět fixaci odsouzených na jejich rodinu.

Graf 14 - Plány po propuštění

Zdroj: Vlastní

Otázka č. 18 – Co Vám vězení vzalo a co naopak dalo?

Závěrečnou otázku jsem pojala jako individuální zhodnocení záporů a kladů VTOS. Na prvním místě při uvádění záporů byl zcela jasně opět nedostačující kontakt s rodinou, druhé místo zaujímala svoboda a poslední místo tvořila práce. Z kladů pak byla uváděna na prvním místě náprava, ponaučení (když budu páchat, přijde trest). Dva respondenti uvedli, že jim VTOS nic kladného nepřinesl. Šlo však o respondenty z Modulu C, kteří byli na oddílu velice krátkou dobu, tudíž je otázkou, zda se jejich pohled na klady, které VTOS může přinést, po určitém čase na oddílu změní.

Závěr

V diplomové práci jsem se zabývala problematikou výkonu trestu odnětí svobody v České republice a koncepcí specializovaného oddílu pro mladé dospělé ve Věznici Kuřim. V úvodu práce jsem nastínila základní pojmy, ze kterých považuji za stěžejní pojem trestu, který jsem využívala v celé diplomové práci. Následně jsem se věnovala problematice nepodmíněného trestu odnětí svobody, kdy jsem recipientovi poskytla především pohled na systém nepodmíněného trestu a typy věznic, kde probíhá jeho výkon. V této části jsem se snažila upozornit na fakt, že pouhým umístěním odsouzeného za mříže proces potrestání nekončí. Proto jsem vymezila základní práva a povinnosti odsouzených a dále jsem podrobněji rozebrala programy zacházení, a to tak, aby i laik viděl, jakým způsobem je uskutečňována snaha o převýchovu pachatele a jeho řádný návrat do společnosti. V této kapitole jsem se věnovala také Vězeňské službě České republiky, kde jsem vymezila její organizační strukturu a personální zastoupení. V současné době spatřuji největší problém týkající se vězeňské služby v jejím nedostatečném personálním zajištění. Jde především o nedostatek odborného personálu, který se má podílet na úspěšné resocializaci odsouzených.

V teoretické části jsem se také věnovala charakteristice Věznice Kuřim, kde jsem uvedla obecné informace o věznici a následně jsem se zaměřila na specializovaný oddíl pro mladé dospělé. V této části jsem především nastínila koncepci tohoto oddílu a vymezila výchovně vzdělávací program, který je zde uskutečňován. Tento program hodnotím především na základě poznatků z praktické části, kdy jsem vyvodila jeho faktickou funkčnost. A to především protože odsouzení, kteří byli alespoň v polovině programu, vykazovali značnou míru disciplíny a kázně.

Pozitivně hodnotím také fakt, že absolvováním programu si odsouzený osvojuje praktické zkušenosti, které jsou potřeba v běžném životě (např. praní, žehlení, zkušenosti získané v rámci dílen). Zařazení rekvalifikačních kurzů do programu má za následek rozšíření možnosti uplatnění na trhu práce po propuštění. Pozitivně jsem také hodnotila to, že v době zařazení do programu nemusí odsouzení platit náklady na výkon trestu, čímž nedochází ke vzniku dluhů, které by bylo nutné po propuštění řešit. Negativně vnímám možnost být zařazen v tomto oddíle v časovém omezení jednoho roku, kdy po absolvování programu následuje návrat na oddělení dospělých. Myslím si, že v případě této rizikové skupiny, která se vyznačuje lehkou ovlivnitelností to může způsobit, že celý výchovně vzdělávací program přijde vniveč.

Cílem praktické části bylo definovat trestnou činnost páchanou mladými dospělými a její možné příčiny, získání pohledu na realizaci výchovně vzdělávacího programu očima odsouzených a zjištění jakou roli hraje v rámci resocializace jejich rodina. Trestná činnost páchaná touto skupinou je především majetková, kdy jako nejčastější příčina páchání trestných činů byla tzv. mladická nerozvážnost. To vypovídá o tom, že osoby do 26 let nejsou úplně rozumově a mravně vyspělé. V návaznosti na to bych podotkla, že možnou příčinnou je i nižší inteligence jedinců, což vyplynulo z výzkumného šetření, kdy většina respondentů dosáhla pouze základního vzdělání. Dle mého názoru značné ovlivnění při páchání trestné činnosti představuje také kriminální minulost rodičů, případně sourozenců. Samotný pohled odsouzených na výchovně vzdělávací program je hodnocen ve většině případů velice kladně, kdy největší přínos byly získané zkušenosti a dovednosti v rámci povinných a samoobslužných aktivit. Pozitivní ohlas na oddíl měla i skutečnost, že výkon trestu je uskutečňován mezi vrstevníky. Negativně bylo

vnímáno především to, že někteří odsouzení byli umístěni ve velké vzdálenosti od svého domova, což způsobovalo to, že je rodiny nenavštěvovaly. S tím souvisí nezastupitelná role rodiny v rámci procesu resocializace, kdy z výzkumného šetření vyplynulo, že až na výjimky, vnímají mladí dospělí roli rodiny jako jednu z nejdůležitějších. A to především z toho pohledu, že většina odsouzených považuje za největší újmu způsobenou trestem odnětím svobody omezení kontaktu s rodinou. Respondenti se ve výzkumném šetření vyjadřovali k nedostatečnému kontaktu v rámci umožněných návštěv, kdy si osobně myslím, že by nebylo na újmu návštěvy zavést v čtenějších intervalech. A to i vzhledem k tomu, že značná část odsouzených uvedla, že se po propuštění z výkonu trestu chce věnovat rodině, a proto si myslím, že je nutné mezi nimi udržovat dobré vztahy. Po propuštění právě rodina může být hlavním motivačním faktorem, proč znovu nepáchat trestnou činnost. Důležitost rodiny jsem spatřovala také v tom, že odsouzení nejčastěji po propuštění očekávali pomoc právě z její strany.

Dle mého názoru by bylo třeba v budoucnu vybudovat další takováto zařízení. Tyto oddíly by vedly k lepší nápravě mladých dospělých ve výkonu trestu a k oddělení od ostatních odsouzených, pokud by došlo k vybudování takových zařízení, mohlo by dojít i k částečnému vyřešení problémů s přeplněností věznic. Hlavní problém v realizaci dalšího obdobného projektu spatřuji v nedostatku finančních prostředků a nedostatku personálu, který by chod takových zařízení zajišťoval. Pokud by se tyto specializované oddíly podařilo v budoucnu vybudovat, bylo by *de lege ferenda* třeba zakotvit úpravu, která by diferencovala mladé dospělé jako zvláštní skupinu, která vyžaduje separaci a zvláštní způsob zacházení. V současné době by bylo primárně třeba vyřešit výše zmíněnou situaci, kdy jsou mladí dospělí, kteří absolvují výchovně vzdělávací

ZÁVĚR

program, navrácení mezi dospělé odsouzené, kde může dojít opět k jejich negativnímu ovlivnění.

Použité zdroje

Monografie

1. BALES, Kevin and Dick WHITFIELD. *The state of the prisons – 200 years on*. London: Routledge, 1991, 210 s. ISBN 0-415-05187-8.
2. ČERNÍKOVÁ, Vratislava. *Sociální ochrana: terciální prevence, její možnosti a limity*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008, 244 s. ISBN 978-80-7380-138-0.
3. FRANCEK, Jindřich. *Zločin a trest v českých dějinách*. Praha: Rybka Publishers, 1999, 463 s. ISBN 80-86182-91-6.
4. FRYŠTÁK, Marek; PROVAZNÍK, Jan; BRUCKNEROVÁ, Eva. *Trestní právo hmotné: Obecná část*. 1. vyd. Ostrava: Key Publishing, 2014, 191 s. ISBN 978-80-7418-221-1.
5. HENDRYCH, Igor. *Vybrané kapitoly z penologie*. Opava: Slezská univerzita v Opavě, Fakulta veřejných politik v Opavě, Ústav pedagogických a psychologických věd, 2010, 73 s. ISBN 978-80-7248-574-1.
6. JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 6. aktualizované a doplněné vydání podle stavu k 1. 10. 2017. Praha: Leges, 2017, 976 s. ISBN 978-80-7502-236-3.
7. KADLECOVÁ, Marta a kolektiv. *Právní dějiny*. 2. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2005, 816 s. ISBN 80-86861-10-4.
8. KALVODOVÁ, Věra. *Trest odnětí svobody a jeho výkon*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2016, 200 s. ISBN 978-80-7552-163-7.

POUŽITÉ ZDROJE

9. KALVODOVÁ, Věra. *Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody. Komentář*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, 228 s. ISBN 978-80-7357-706-3.
10. KALVODOVÁ, Věra. *Postavení trestu odnětí svobody v systému trestněprávních sankcí*. Brno: Masarykova univerzita, 2002, 272 s. ISBN 80-210-3025-9.
11. KARABEC, Zdeněk; VLACH, Jiří; HULMÁKOVÁ, Jana. *Criminal justice system in the Czech Republic*. 3rd amended and revised edition. Praha: Institut pro kriminologii a sociální pravenci, 2017, 133 s. ISBN 978-80-7338-168-4.
12. KRATOCHVÍL, Vladimír a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, 961 s. ISBN 978-80-7179-082-2.
13. KRATOCHVÍL, Vladimír a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část*. 3. přeprac. a dopl. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2002, 571 s. ISBN 80-210-2985-4.
14. KUČHTA, Josef; VÁLKOVÁ, Helena. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Praha: C. H. Beck, 2005, 544 s. ISBN 80-7179-813-4.
15. MALÝ, Karel. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. 3. přeprac. vyd. Praha: Linde, 2003, 673 s. ISBN 80-7201-433-1.
16. MATES, Pavel; ŠKODA, Jindřich; VAVERA, František. *Veřejné sbory*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011, 363 s. ISBN 978-80-7357-604-2.
17. MAREŠOVÁ, Alena a kolektiv. *Výkon nepodmíněného trestu odnětí svobody – kriminologická analýza*. 1. vyd. Praha: Institut

- pro kriminologii a sociální prevenci, 2016, 173 s. ISBN 978-80-7338-157-8.
18. MEZNÍK, Jiří; KALVODOVÁ, Věra; KUČHTA, Josef. *Základy penologie*. Brno: Masarykova univerzita, 1995, 75 s. ISBN 80-210-1248-X.
 19. RAZSKOVÁ, Tereza; HOFERKOVÁ, Stanislava. *Kapitoly z penologie*. I. Hradec Králové: Gaudeamus 2013, 125 s. ISBN 978-80-7435-264-5.
 20. SOCHŮREK, Jan. *Kapitoly z penologie*. I. díl, Úvod do teorie trestu a trestání. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2007, 57 s. ISBN 978-80-7372-203-6.
 21. SOCHŮREK, Jan. *Kapitoly z penologie*. II. díl, Teorie a praxe zacházení s vězněnými. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2007, 77 s. ISBN 978-80-7372-204-3.
 22. SOLNAŘ, Vladimír a Jaroslav FENYK. *Systém českého trestního práva*. Praha: Novatrix, 2009, 283 s. ISBN 978-80-254-4033-9.

Články

23. HÁLA, Jaroslav. Teorie a praxe vězeňství. *České vězeňství*. 1999, č. 4, s. 79-80. [online]. [cit. 25. 11. 2018]. ISSN 1213-9297. Dostupné z: https://www.vscr.cz/wp-content/uploads/2017/03/CV4_1999zm.pdf
24. Ministerstvo spravedlnosti ČR. Nový trestní zákoník moderní trestní kodex. *České vězeňství*. 2009, č. 1, s. 26–27. [online]. [cit. 25. 11. 2018]. ISSN 1213-9297. Dostupné z:

<https://www.vscr.cz/wp-content/uploads/2017/03/cv01-2009-1.pdf>

25. Ministerstvo spravedlnosti České republiky. *Informační měsíčník*. 2015, č. 9, s. 6-7. [online]. [cit. 14. 2. 2019]. Dostupné z: <http://portal.justice.cz/jus-tice2/MS/ms.aspx?j=33&o=23&k=6487&d=341510>

Judikatura

26. Veřejný ochránce práv ČR, závěrečná zpráva o šetření podnětu odsouzeného M. K. ze dne 23. 4. 2009, sp. zn. 3089/2008/VOP/MČ. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 11. 2. 2019].
27. Veřejný ochránce práv ČR, závěrečné stanovisko s návrhem opatření k nápravě ve věci důkladných osobních prohlídek, ze dne 22. 1. 2018, sp. zn. 1751/2017/VOP. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 11. 2. 2019].
28. Veřejný ochránce práv, závěrečná zpráva o šetření podnětu odsouzeného J. S. a dalších, ze dne 2. 7. 2013, sp. zn. 1208/2013/VOP/MS. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 11. 2. 2019].
29. Nález Ústavního soudu ze dne 9. 10. 2018, sp. zn. III. ÚS 309/16. *NALUS* [online]. Ústavní soud [cit. 12. 2. 2019]. Dostupné z: <https://nalus.usoud.cz/Search/ResultDetail.aspx?id=104094&pos=1&cnt=1&typ=result>

Internetové zdroje

30. Akademie Vězeňské služby ČR – historie. *Vězeňská služba ČR* [online]. © 2019 Vězeňská služba ČR [cit. 3. 2. 2019]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/akademie-vs-cr/informacni-servis/historie/>
31. Akademie Vězeňské služby ČR – vzdělávání. *Vězeňská služba ČR* [online]. © 2019 Vězeňská služba ČR [cit. 3. 2. 2019]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/akademie-vs-cr/informacni-servis/vzdela-vani/>
32. *Důvodová zpráva k návrhu trestního zákoníku* [online]. Praha: Ministerstvo spravedlnosti České republiky. [cit. 25. 11. 2018]. Dostupné z: <https://portal.justice.cz/Justice2/ms/ms.aspx?o=23&j=33&k=4176&d=160515>
33. EEA and Norway Grants [online]. [cit. 14. 2. 2019]. Dostupné z: <https://www.eeagrants.cz/en/closed-programming-period/eea-and-norway-grants-2009-2014/programmes/norway-grants-2009-2014/cz15-cooperation-in-justice/cz15-news/2014/approval-of-pre-defined-project-on-incre-1389>
34. Evropská vězeňská pravidla. *Vězeňská služba ČR* [online]. © 2019 Vězeňská služba ČR [cit. 15. 2. 2019]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/wp-content/uploads/2017/03/Evropská-vězeňská-pravidla.pdf>
35. Koncepce vězeňství do roku 2025. *Vězeňská služba ČR* [online]. © 2019 Vězeňská služba ČR [cit. 16. 2. 2019]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/wp-content/uploads/2017/06/Koncepce-vezenstvi.pdf>

POUŽITÉ ZDROJE

36. Organizační jednotky. *Vězeňská služba ČR* [online]. © 2019 Vězeňská služba ČR [cit. 3. 2. 2019]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/organizacni-jednotky/>
37. Personalistika. *Vězeňská služba ČR* [online]. © 2019 Vězeňská služba ČR [cit. 3. 2. 2019]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/o-nas/personalistika/zamestnanecky-pomer-vs-cr/>
38. Rychlá fakta. *Vězeňská služba ČR* [online]. © 2019 Vězeňská služba ČR [cit. 4. 2. 2019]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/informacni-servis/rychla-fakta/>
39. Statistická ročenka Vězeňské služby ČR 2017. *Vězeňská služba ČR* [online]. © 2019 Vězeňská služba ČR [cit. 3. 2. 2019]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/wp-content/uploads/2018/10/Statisticka-rocenka-2017.pdf>
40. Statistické ročenky Vězeňské služby ČR 2013-2017. *Vězeňská služba ČR* [online]. © 2019 Vězeňská služba ČR [cit. 3. 2. 2019]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/informacni-servis/statistiky/statisticke-rocenky-vezenske-sluzby/>
41. Střední odborné učiliště. *Vězeňská služba ČR* [online]. © 2019 Vězeňská služba ČR [cit. 3. 2. 2019]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/stredni-odborne-uciliste/informacni-servis/vzdelavaci-aktivity/>
42. Uniformy příslušníků Vězeňské služby ČR. *Vězeňská služba ČR* [online]. © 2019 Vězeňská služba ČR Vězeňská služba ČR [cit. 3. 2. 2019]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/vazebni-veznice-litomerice/o-nas/personal/uniformy-prislusniku-vezenske-sluzby-cr/>

43. Vnitřní řád pro odsouzené – Věznice Kuřim. *Vězeňská služba ČR* [online]. © 2019 Vězeňská služba ČR [cit. 10. 2. 2019]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/veznice-kurim/wp-content/uploads/sites/14/2018/04/Vniřni-řád-nový-2017.pdf>
44. Výroční zpráva Vězeňské služby ČR. *Vězeňská služba ČR* [online]. © 2019 Vězeňská služba ČR [cit. 3. 2. 2019]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/vyrocní-zprava-vs-cr-2017-final/>
45. World Prison Brief Data. Czech republic. *World Prison Brief* [online]. [cit. 4. 2. 2018]. Dostupné z: <http://www.prisonstudies.org/country/czech-republic>
46. Základní informace – Věznice Kuřim. *Vězeňská služba ČR* [online]. © 2019 Vězeňská služba ČR [cit. 10. 2. 2019]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/veznice-kurim/o-nas/zakladni-informace/>
47. Změna vnější diference. *Vězeňská služba ČR* [online]. © 2019 Vězeňská služba ČR [cit. 4. 2. 2019]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/o-nas/zmena-vnejsi-diference/obecny-postup/>

Právní předpisy

48. Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., *Ústava České republiky*, ve znění pozdějších předpisů. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [Cit. 25. 2. 2019].
49. Ústavní zákon č. 2/1993, *Listina základních práv a svobod*, ve znění pozdějších předpisů. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [Cit. 25. 2. 2019].

POUŽITÉ ZDROJE

50. Zákon č. 40/2009 Sb., *trestní zákoník*, ve znění pozdějších předpisů. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [Cit. 25. 2. 2019].
51. Zákon č. 140/1961 Sb., *trestní zákon*, ve znění pozdějších předpisů. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [Cit. 25. 2. 2019].
52. Zákon č. 169/1999 Sb., *o výkonu trestu odnětí svobody* a o změně některých souvisejících zákonů. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [Cit. 25. 2. 2019].
53. Zákon č. 555/1992 Sb., *o Vězeňské službě a justiční stráží České republiky*, ve znění pozdějších předpisů. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [Cit. 25. 2. 2019].
54. Zákon č. 361/2003 Sb., *o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů*, ve znění pozdějších předpisů. In *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [Cit. 25. 2. 2019].
55. Zákon č. 330/2011 Sb., *kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník*, ve znění pozdějších předpisů a *zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním*, ve znění pozdějších předpisů. In *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [Cit. 25. 2. 2019].
56. Vyhláška č. 345/1999 Sb., *kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody* a o změně některých souvisejících zákonů. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 25. 2. 2019].
57. *Evropská úmluva o lidských právech*. ECHR [online]. [cit. 15. 2. 2019]. Dostupné z: https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_CES.pdf

Ostatní

Podklady poskytnuté personálem Věznice Kuřim, které nejsou běžně veřejně přístupné.